

Mastergradsoppgave JUS399

**Integrering av hensynet til ”naturmangfaldet på staden” i
naboloven og servituttloven**

Kandidatnr: 175665

Veileder: Sigrid Eskeland Schütz

Antall ord: 14 898

30.05.2011

Innholdsfortegnelse

<u>1. INNLEDNING</u>	1
1.1 EMNE OG PROBLEMSTILLINGER	1
1.2 RETTSKILDER OG METODE	2
<u>2. DE RELEVANTE REGLER</u>	2
2.1 INNLEDNING	2
2.2 VURDERINGSTEMA I NABOLOVEN OG SERVITUTTLOVEN	3
2.3 ØKT FOKUS PÅ MILJØVERN – VEDTAKELSEN AV NATURMANGFOLDLOVEN	5
2.4 LOVENDRINGENE I NABOLOVEN OG SERVITUTTLOVEN	7
2.4.1 BAKGRUNN OG INNHOLD	7
2.4.2 LEGISLATIVE HENSYN BAK REGLENE	7
2.4.3 REGLENES DEKLARATORISKE KARAKTER	9
<u>3. MILJØRETTLIGE HENSYN – INNVIKNING PÅ PRIVATRETTENS OMRÅDE</u>	10
3.1 INNLEDNING	10
3.2 HOVEDINNHOLDET I GRUNNLOVEN § 110 B	11
3.2.1 VERN AV NATURMILJØET	11
3.2.2 GRUNNSYNET I BESTEMMELSEN	12
3.3 INTEGRASJONSPRINSIPPET	14
3.3.1 VIRKEOMRÅDET	14
3.3.2 ANVENDELSEN AV PRINSIPPET PÅ PRIVATRETTENS OMRÅDE	15
3.3.2.1 Støvlettdommen	15
3.3.2.2 Nærmere om integrasjonsprinsippets betydning på privatrettens område	17
<u>4. HENSYNET TIL ”NATURMANGFALDET PÅ STADEN” ETTER NABOLOVEN OG SERVITUTTLOVEN</u>	18
4.1 INNLEDNING	18
4.2 BEGRUNNELSE FOR INTRODUKSJON AV HENSYNET	19
4.3 ANVENDELSEN AV HENSYNET I NABOLOVEN § 2	21

4.3.1 VURDERINGEN	21
4.3.2 NÆRMERE OM ”NATURMANGFALDET PÅ STADEN”	23
4.3.3 ”PÅ STADEN”	28
4.4 ANVENDELSEN AV HENSynet I NABOLOVEN § 3	30
4.4.1 VURDERINGEN	30
4.4.2 SKILLE MELLOM BIOLOGISKE TRÆR OG KULTURPÅVIRKEDE TRÆR?	32
4.5 ANVENDELSEN AV HENSynet I SERvitUTTLOVEN § 2	34
4.5.1 VURDERINGEN	34
4.5.2 ORDLYDEN ”TIL Å FREMJE”	35
<u>5. HENSynet TIL ”NATURMANGFALDET PÅ STADEN” UNDER PARTENES AVTALEFRIHET</u>	36
5.1 INNLEDNING	36
5.2 PARTENES AVTALEFRIHET OG HENSynet TIL ”NATURMANGFALDET PÅ STADEN” I NABOLOVEN OG SERvitUTTLOVEN	37
5.2.1 MEDFØRER LOVENDRINGENE AT PARTENE VED AVTALEINNGÅELSE MÅ TA HENSYN TIL ”NATURMANGFALDET PÅ STADEN”?	37
5.2.2 HENSynETS AKTUALITET I NABOLOVEN OG SERvitUTTLOVEN	38
5.3 AKTSOMHETSPLIKTENS BETYDNING FOR PARTENES AVTALEFRIHET	39
5.3.1 HVEM RETTER AKTSOMHETSPLIKTEN SEG MOT?	39
5.3.2 AKTSOMHETSPLIKTENS INNHOLD	40
5.3.2.1 Aktsom opptreden	40
5.3.3 BETYDNINGEN FOR AVTALEFRIHETEN	43
<u>6. AVSLUTNING</u>	44
<u>LITTERATURLISTE</u>	46
LITTERATUR	46
BØKER	46
ARTIKLER	46
RAPPORTER	46
ERKLÆRINGER	46
DIGITAL TILGANG	47
LOVER	47

KONVENSJONER	47
FORARBEIDER	48
RETTSPRAKSIS	48
HØYESTERETT	48
LAGMANNSRETTENE	48
TINGRETTENE	49
NETTSIDER	49

1 Innledning

1.1 Emne og problemstillinger

Emnet for denne avhandlingen er integreringen av hensynet til ”naturmangfaldet på staden” i sentrale vurderinger etter naboloven og servituttloven. Samtidig med vedtakelsen av den nye naturmangfoldloven ble det gjort lovendringer som medfører at hensynet nå skal vektlegges i de rettslige vurderingene etter naboloven § 2 og § 3 og servituttloven § 2. Disse bestemmelsene regulerer og setter grenser for en rettighetshavers rådighet over en eiendom. Betydningen av en slik integrering av miljøhensyn i privatrettslige regler utgjør bakgrunnen for oppgavens problemstillinger.

Som en opptakt til oppgavens problemstillinger vil jeg innledningsvis gjøre rede for den rettslige bakgrunnen for introduksjonen av hensynet til ”naturmangfaldet på staden” på privatrettslig område. I denne sammenheng vil jeg presentere reglene i naboloven § 2 og § 3 og servituttloven § 2, samt redegjøre for den nye naturmangfoldloven og de relevante lovendringene. Det er også nødvendig å plassere hensynet i den rettslige konteksten. Videre vil det redegjøres for innholdet i miljøvernbestemmelsen Grunnloven § 110 b, herunder særlig om integrasjonsprinsippet og dets betydning for integrering av miljøhensyn på privatrettslig område.

En sentral problemstilling i oppgaven er hvordan hensynet til ”naturmangfaldet på staden” skal anvendes og tolkes i de rettslige vurderingene etter naboloven og servituttloven. Utgangspunktet for denne redegjørelsen vil bli tatt i nabol. § 2, men også nabol. § 3 og servl. § 2 vil stå sentralt. I denne sammenheng vil jeg undersøke begrunnelsen for og formålet med introduksjonen av hensynet. Det vil videre redegjøres for hvilken betydning hensynet kan få i de rettslige vurderinger, og herunder er det også nødvendig å definere det nærmere innholdet i formuleringen ”naturmangfaldet på staden”.

Endelig er det en sentral problemstilling hvilken betydning hensynet til ”naturmangfaldet på staden” får for avtaleinngåelsen mellom parter i et naborettslig eller servituttrettslig forhold der oppfyllelse av avtalen kan berøre ”naturmangfaldet på staden”. Det må undersøkes om bestemmelsene hjemler en rettslig plikt for partene til å ta hensyn til ”naturmangfaldet på

staden” ved avtaleinngåelse. Videre vil jeg undersøke om aktsomhetsbestemmelsen i naturmangfoldloven § 6 eventuelt hjemler en slik rettslig plikt for partene.

1.2 Rettskilder og metode

Jeg har valgt å legge hovedfokuset i oppgaven på regelen i naboloven § 2, ettersom dette er den sentrale hjemmelen for hvilke tiltak en grunneier kan sette i verk på sin eiendom.

Rettssetningene i naboloven § 3 og servituttloven § 2 har en lignende ordlyd om hensynet til naturmangfold, og følgelig vil også disse bestemmelsene være av stor betydning i oppgaven.

Forarbeidene til lovendringene i naboloven § 2 og § 3 og servituttloven § 2 er de samme, og det er følgelig naturlig å vurdere bestemmelsene i sammenheng.¹ Reglene i nabol. § 3 og servl. § 2 kan dermed være en kilde til forståelsen av nabol. § 2, og de vil bli anvendt for å belyse og utdype forståelsen av de aktuelle problemstillinger i oppgaven.

Under arbeidet med denne oppgaven blir det tatt utgangspunkt i alminnelig juridisk metode hvor lovtekst, forarbeider, eventuell rettspraksis og juridisk teori står sentralt. Imidlertid befinner man seg her på et relativt rettskildetomt område. Forarbeidene til lovendringene i naboloven og servituttloven er sparsommelige, og det finnes lite eller ingen rettspraksis som konkret omhandler vektlegging av hensynet til naturmangfoldet på stedet etter naboloven § 2 og § 3 eller servituttloven § 2. Ikke alle rettskildene knytter seg direkte til oppgavens problemstillinger, ettersom det i tolkningen kan være nyttig å se til den nye naturmangfoldloven og trekke slutninger fra lovens forarbeider for å kunne utdype hva lovendringene i naboloven og servituttloven innebærer. Juridisk teori vil også bli anvendt der den gir relevante bidrag til oppgaven.

2 De relevante regler

2.1 Innledning

Det er nødvendig å gi en kort oversikt over de aktuelle lovbestemmelsene i naboloven og servituttloven. Dette er viktig for å kunne fastslå hvilken type regler man står overfor og

---

¹ NOU 2004:28 og Ot.prp. nr. 52 (2008-2009).

hvilket rettsområde man er på. Videre vil det bli gitt en presentasjon av den nye naturmangfoldloven, og de relevante lovendringene i nabol. § 2 og § 3 og servl. § 2 vil også bli presentert.

Det er viktig å plassere hensynet til ”naturmangfaldet på staden” i en rettslig kontekst. I denne sammenheng må det undersøkes om hensynet kan være forenlig med de legislative grunnbetraktningene bak reglene i naboloven og servituttloven. Videre vil det redegjøres kort for lovenes deklarasjoniske karakter.

2.2 Vurderingstema i naboloven og servituttloven

Et velkjent prinsipp etter gjeldende rett er at en grunneier ikke har suveren rådighet over egen grunn.² Fastlegging av rådighetsmulighetene over en eiendom innebærer en interesseavveining av forskjellige hensyn som endres i takt med samfunnsforholdene. Grensene for en grunneiers faktiske rådighet over sin eiendom må blant annet vurderes under hensyntagen til naboenes ve og vel, og hvilke konsekvenser rådighetsutøvelsen får for naboene. På den annen side er det et viktig hensyn at grunneier får muligheten til en forsvarlig og fornuftig utnyttelse av sin eiendom; både til private formål og behov, og til formål som kan fremme utviklingen innen teknikk og næringsliv.

De privatrettslige regler om rettsforholdet mellom naboer blir regulert av lov om rettshøve mellom grannar (grannelova) av 16. juni 1961 nr. 15.³ Lovens viktigste bestemmelse er § 2, som er den sentrale hjemmelen for hvilke tiltak en grunneier kan sette i verk. Hovedregelen er at ”[i]ngen må ha, gjera eller setja i verk noko som urimeleg eller uturvande er til skade eller ulempe på granneeigedom”, jf. § 2 første ledd. Etter bestemmelsens ordlyd er naboens tålegrense passert når han påføres visse skader eller ulemper som er urimelige eller unødvendige. Bestemmelsen baserer seg på at det må foretas en konkret interesseavveining av forskjellige hensyn, jf. ordlyden ”urimeleg eller uturvande”. Retningslinjene for den skjønnsmessige vurderingen blir konkretisert nærmere i § 2 andre til fjerde ledd.

Naboloven § 3 om felling av trær er en praktisk bestemmelse, som kan oppfattes som en konkretisering av tålegrensen for hvilke trær man kan ha stående nær nabogrensen.

---

² Falkanger m.fl., *Tingsrett*, 6. utgave, Universitetsforlaget, Oslo 2007, s. 329.

³ I denne fremstillingen anvendes bokmålsnavnet på loven – naboloven (forkortet nabol.).

Bestemmelsen gjelder for trær som står nærmere hus, hage, tun eller dyrket jord på naboeiendom enn en tredjepart av trehøyden, og som er ”til skade eller serleg ulempe” for naboen, og som det ikke er ”nemnande om å gjera” for naboen eller for naturmangfoldet å ha stående, jf. § 3 første ledd. Slikt tre eller slike trær kan forlanges fjernet eller beskåret, jf. § 10 om retting.

Servituttloven av 29. november 1968 er et annet regelsett som regulerer den faktiske rådighet over en eiendom. En servitutt blir i loven definert som ”særrettar over framand fast eigedom til ”einskilde slag bruk eller anna utnyttingsrådvelde *eller* til å forby einskilde slag verksemd, bruk eller tilstand”, jf. servl. § 1 første ledd (min kursivering). Det første alternativ omfatter positive servitutter, og dette innebærer at den berettigede – servitutthaveren – aktivt kan nyttiggjøre seg den fremmede eiendom (den tjenende eiendom), for eksempel gjennom en veirett, fiskerett eller hugstrett.⁴ Det annet alternativ dekker de negative servitutter, og dette er servitutter som legger bånd på den tjenende eiendom, for eksempel i form av byggeforbud eller forbud mot en viss virksomhet.⁵

Den mest sentrale bestemmelsen i servituttloven er § 2, som angår parters rettigheter som er tilknyttet den samme eiendommen. Utgangspunktet etter § 2 er at grunneier og servitutthaver er likestilte, og at begge kan utnytte sin rådighetsrett. Det er imidlertid et viktig prinsipp at rådigheten over eiendommen må skje under hensyntagen til den andre part, jf. ordlyden i § 2 første ledd: ”Korkje rettshavaren eller eigaren må bruka rådveldet sitt over eigedomen såleis at det urimeleg eller uturvande er til skade eller ulempe for den andre”.

Videre heter det i § 2 andre ledd at i avgjørelsen av om noe er urimelig ”skal det leggjast vekt på kva som er føremålet med retten, kva som er i samsvar med tida og tilhøva, og kva som høver til å fremje hensynet til naturmangfaldet på staden”. Utgangspunktet for vurderingen av servituttrådighetens innhold er partenes avtalte bruk, jf. ordlyden ”føremålet med retten”. Hensynet til servitutthavers mulighet til å utnytte og utvikle rådighetsutøvelsen må bli veid mot de konsekvensene en slik rådighetsutøvelse vil få for den andre parten og for naturmangfoldet på stedet.

---

⁴ Falkanger m.fl. s. 179.

⁵ Falkanger m.fl. s. 179.

2.3 Økt fokus på miljøvern – vedtakelsen av naturmangfoldloven

I de senere tiår har Stortinget og Regjeringen satt økt fokus på miljøet og en bærekraftig forvaltning av naturens goder. Gjennom vedtakelsen av Grunnloven § 110 b i 1992 har miljøvern blitt etablert som et gjennomgående hensyn i norsk lovgivning. I Grunnloven § 110 b tredje ledd er det slått fast at det er opp til ”Statens Myndigheter [å] give nærmere Bestemmelser til at gennemføre disse Grundsætninger”. Det er følgelig en oppgave for lovgiver å integrere i lovgivningen de miljørettslige prinsipper som kommer til uttrykk i Grunnloven § 110 b.

Lovgiver har valgt å introdusere miljøhensyn på privatrettslige rettsområder, for eksempel gjennom regulering av innholdet i eiendomsretten, herunder eierens rådighetsutøvelse i forhold til naboer. Hensynet til rådighetsutøvelse og utnyttelse av eiendommen og hensynet til natur og miljø kan ofte stå i motstrid til hverandre, gjennom at for eksempel utbygging av hus eller anlegg av vei må begrenses eller forbys for å sikre naturverdiene i et område. En grunneiers eiendomsinteresser kan imidlertid også være sammenfallende med naturverninteresser, for eksempel ved at grunneier ønsker å ha stående på sin eiendom trær som er hjem for en fugleart.

Lov om forvaltning av naturmangfold (naturmangfoldloven) av 19. juni 2009 nr. 100 er den alminnelige lov om vern og bevaring av naturen i Norge.⁶ Naturmangfoldloven lovfester flere miljørettslige prinsipper og har regler om villlevende arter og fremmede organismer, om beskyttelse av større naturområder og nøkkelområder for arter, og om genetisk materiale fra villlevende arter.⁷ Loven inneholder også felles regler om tilsyn, håndheving og sanksjoner.⁸

Naturmangfoldloven bygger på en omfattende utredning fra Biomangfoldutvalget, nedfelt i NOU 2004:28 Lov om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold. I lovproposisjonen Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) fikk utvalgets synspunkter og lovforslag i det vesentligste Miljøverndepartementets tilslutning.

---

⁶ Backer, *Naturmangfoldloven Kommentarutgave*, Universitetsforlaget, Oslo 2010, s. 1.

⁷ Ibid s. 1.

⁸ Ibid s. 1.

Naturmangfoldloven er en viktig oppfølging av FN-konvensjonen om biologisk mangfold av 1992 (biomangfoldkonvensjonen), som var den første store internasjonale miljøavtalen som rettet et tydelig fokus på sammenhengen mellom bruk og vern, samt fordelings spørsmål.⁹

Naturmangfoldloven støttes og underbygges av miljøvernbestemmelsen i Grunnloven § 110 b, ved at naturmangfoldloven tjener til å gjennomføre bestemmelsens miljørettslige prinsipper og grunnsetninger.¹⁰

Siktemålet med naturmangfoldloven er at den skal legge til rette for ”et helhetlig, langsiktig og forpliktende juridisk grunnlag for bærekraftig bruk og vern av naturens mangfold”.¹¹ I forarbeidene er det presisert hvorfor det er viktig å bevare naturmangfoldet.¹² For det første har naturen verdi som grunnlag for menneskers bruk og nytte i dagens samfunn. Naturen har også verdi som en kilde til menneskers naturopplevelse, tilhørighet og identitet. Videre har naturen en økologisk verdi i form av at det er viktig å opprettholde samspillet i naturens økosystemer gjennom ivaretagelsen av naturtyper og artsmangfoldet. Et rikt naturmangfold og intakte økologiske funksjoner kan også sikre naturens nytteverdi for samfunnsutviklingen og den vitenskapelige forskning. Endelig vil naturen ha en egenverdi i seg selv. Dette innebærer at naturen og alle dens elementer må respekteres og ivaretas uavhengig av nytten for mennesker.

Den nye naturmangfoldloven medførte viktige endringer på flere rettsområder, blant annet avløste den naturvernloven og deler av lakse- og innlandsfiskeloven og viltloven. Viktigst i vår sammenheng er imidlertid at naturmangfoldloven medførte endringer og/eller tilføyelser av bestemmelser i flere andre lover. Naturmangfoldloven og endringene i andre lover legger opp til en felles tilnærming og samordning av regelverk som berører naturens mangfold.

---

⁹ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 13. Biomangfoldkonvensjonen ble ratifisert av Norge 9. juli 1993, og trådte i kraft for Norge 29. desember 1993, jf. St.prp. nr. 56 (1992-1993) og Innst. S. nr. 168 (1992-1993).

¹⁰ Bugge, *Lærebok i miljøforvaltningsrett*, 2. utgave, Universitetsforlaget, Oslo 2009, s. 163.

¹¹ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 14.

¹² *Ibid* s. 43.

2.4 Lovendringene i naboloven og servituttloven

2.4.1 Bakgrunn og innhold

Samtidig med vedtakelsen og ikrafttreddelsen av naturmangfoldloven i 2009 ble det gjort prinsipielt viktige lovendringer både i naboloven og i servituttloven. Gjennom lovendringene i naboloven § 2 og § 3 og servituttloven § 2 har miljørettslige hensyn, i form av hensynet til naturmangfoldet på stedet, blitt integrert i de rettslige vurderingene i bestemmelsene.

I nabol. § 2 om tålegrensen i naboforhold ble det i annet ledd tilføyd et nytt annet punktum som lyder slik: ”Det skal jamvel takast omsyn til naturmangfaldet på staden”. Hensynet til naturmangfoldet på stedet vil utgjøre et viktig moment i urimelighetsvurderingen og unødighetsvurderingen.

Hensynet til naturmangfoldet på stedet skal videre vektlegges ved spørsmålet om felling av tre etter nabol. § 3, jf. ny ordlyd i § 3 første ledd: ”Er det ikkje nemnande om å gjera for eigaren *eller for naturmangfaldet på staden*, må eigaren ikkje ha tre som er til skade eller serleg ulempe for grannen, nærare hus, hage, tun eller dyrka jord på granneeigedommen enn tredjeparten av trehøgda” (min kursivering).

Etter lovendringen i servl. § 2 annet ledd vil hensynet til det biologiske mangfoldet på stedet være blant de momentene som skal vektlegges i vurderingen av om en parts rådighetsutøvelse er urimelig til skade eller ulempe for den andre, jf. ny ordlyd: ”I avgjerda om noko er urimeleg skal det leggjast vekt på kva som er føremålet med retten, kva som er i samsvar med tida og tilhøva, og kva som høver til *å fremje naturmangfaldet på staden*” (min kursivering). Hensynet vil også naturleg komme inn ved vurderingen av om noe er ”unødig” etter § 2 første ledd.¹³

2.4.2 Legislative hensyn bak reglene

Introduksjonen av hensynet til ”naturmangfaldet på staden” i naboloven § 2 og § 3 og servituttloven § 2 innebærer at hensynet skal vektlegges som et relevant moment i

---

¹³ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 459.

bestemmelsenes rettslige vurderinger. Det kan stilles spørsmål om hensynet til miljøet er forenlig med de legislative grunnbetraktninger bak reglene.

En grunneiers rådighet over fast eiendom og mulighetene for utnyttelse av eiendommen reiser mange rettslige spørsmål. På naborettens område regulerer lovgivning og rettspraksis forholdet mellom på den ene siden grunneier eller bruker av en fast eiendom som driver eller innehar en sjenerende virksomhet på eiendommen og på den andre siden naboen eller naboene som plages av denne virksomheten. Disse to parter kan refereres til som henholdsvis tiltakshaver og nabo. Det sentrale spørsmålet i reguleringen av naboforholdet blir hva tiltakshaver kan volde av skade eller ulempe før naboen får krav på beskyttelse av rettsordenen.¹⁴ En nabo kan få beskyttelse gjennom regler om at tiltakshaver må søke om løyve for sin virksomhet,¹⁵ igangsatt virksomhet må rettes gjennom stansing eller begrensning,¹⁶ og/eller at naboen tilkjennes erstatning fra tiltakshaveren.¹⁷

En naturlig forståelse av lovreglene og forarbeidene til naboloven viser at tre legislative hensyn er grunnleggende for utformingen av naboretsreglene.¹⁸ Det første legislative hensynet er vern av den private eiendomsrett, nærmere bestemt hensynet til å nyte sin eiendom uten å bli forstyrret av naboene. Det andre legislative hensynet bak naboretsreglene er hensynet til nabofreden. Viktigheten av nabovennskap og god naboskikk setter sitt preg på lovreglene ved at reglene samsvarer med den allmenne rettsfølelse og gir rom for rimelige mellomløsninger. Endelig er hensynet til en mest mulig effektiv og god utnyttelse av eiendommen viktig. Rettsreglene må tilrettelegge for at eiendommene skal være mest mulig til nytte for eierne, både privat og til næringsdrift. En god eiendomsutnyttelse vil dermed også få positive virkninger for samfunnet i det hele.

For spørsmålet om det er samsvar mellom miljøhensynet og disse grunnbetraktninger kan det konkluderes med at hensynet til eiendomsnyttelse, hensynet til nabofred og hensynet til eiendomsutnyttelse, også langt på vei er de mest sentrale hensyn i vurderingen etter den generelle og skjønsmessige bestemmelsen i nabol. § 2, og også for den mer presise regelen

---

¹⁴ Se Falkanger m.fl. s. 329.

¹⁵ Se for eksempel forurensningsloven av 13. mars 1981 nr. 3 § 11. Tiltakshaver må søke om løyve dersom han ønsker å starte en "virksomhet som kan medføre forurensning".

¹⁶ Jf. nabol. § 10 første ledd.

¹⁷ Jf. nabol. § 9.

¹⁸ NUT 1957:3 Rådsegn 2 s. 17-18. Se også Bjarte Askelands artikkel "Uturvanderegelen" i nabol. § 2 første ledd", Jussens Venner 1996 s. 326, særlig s. 332 – 334.

knyttet til felling av trær i nabol. § 3. Miljørettslige hensyn, så som bekjempelse av unødige forurensning og vern av naturmangfold, kan beskrives både som nyanser av disse legislative grunnbetraktninger og som selvstendige prinsipper i rettsanvendelsen.

Servituttloven § 2 gir den generelle lovhjemmelen for at partene i et servituttrettslig forhold må utøve sine rettigheter under tilbørlig hensyntagen til den annens interesser.¹⁹ Ordlyden i bestemmelsens første ledd om at verken ”rettshavaren eller eigaren må bruka rådveldet sitt over eiendomen såleis at det urimeleg eller uturvande er til skade eller ulempe for den andre”, har likhetstrekk med formuleringen i nabol. § 2 første ledd. Bestemmelsene relaterer seg til fast eiendom, og regulerer partenes utnyttelse av eiendommen eller av rettigheter knyttet til eiendommen. I servituttlovens forarbeider heter det at ”særleg når det gjeld spørsmålet om kor mykje partane lyt tola av kvarandre”, det vil si tålegrensespørsmålet, bør løsningen prinsipielt være den samme som i naboforhold.²⁰

Det kan argumenteres for at utformingen av servituttlovens regler i stor grad bygger på de samme legislative hensyn som naboretsreglene. Hensynet til den private eiendomsrett står sterkt ved at både grunneier og servitutthaver har krav på å få nyte sin eiendom eller rettighet uten å bli urimelig eller unødige forstyrret av den andre parten. Videre er det viktig at lovreglene legger til rette for at partene på en rimelig og rettferdig måte kan bruke eiendommen sammen. Slik bidrar lovreglene også til en best mulig samlet utnyttelse av eiendommen. Det vil følgelig også være samsvar mellom hensynet til miljøet og de legislative grunnbetraktninger bak regelen i servl. § 2.

2.4.3 Reglens deklarasjonelle karakter

Naboloven § 1 slår fast at ”[f]øresegnene i denne lova gjeld berre så langt anna ikkje fylgjer av avtale eller serlege rettshøve”. Dette betyr at de materielle bestemmelsene i naboloven er deklarasjonelle.²¹ Der det foreligger ”avtale eller serlege rettshøve” er lovens regler ikke tvingende for parter i et forhold som ellers ville blitt omfattet av naboloven. Det relevante for oppgaven vil være at partene kan inngå avtale om deres naboretslige forhold.

---

¹⁹ Falkanger m.fl. s. 192.

²⁰ NUT 1960:1 Rådsegn 5 s. 35, jf. s. 46.

²¹ Nabolovens prosessuelle bestemmelser er ikke deklarasjonelle, og avtalefriheten gir ikke partene en større rett enn ellers til å gjøre avtale om prosessmåten for avgjørelser av tvister etter naboloven, jf. Ot.prp. nr. 24 (1960 – 1961) s. 20.

Tiltakshaver og nabo kan for eksempel gyldig inngå avtale om strengere grenser for rådighet over naboeiendommen, for eksempel i form av at tiltakshaver ikke kan bygge på huset slik at det stenger for naboens utsikt mot havet. En avtale mellom partene kan også gå ut på at tiltakshaver får rett til å ha en virksomhet som medfører ulemper som ellers ville vært nabostridige.²²

I likhet med naboloven er også servituttloven deklarasjonsrett. I servituttloven § 1 andre ledd heter det at "[n]år anna ikkje er sagt, vil føresegnene [i loven] for det som fylgjer av avtale eller særlege rettsforhold". En avtale mellom partene kan for eksempel innebære en rett for servitutthaveren til å utøve sin rådighet på en måte som påfører grunneieren visse ulemper.

Nabolovens og servituttlovens deklarasjonsretts karakter medfører at partene i stor grad står fritt til å forme henholdsvis sine naboettslige eller servituttsrettslige forhold, slik at deres konkrete behov og ønsker kan gjennomføres. Samtidig kan en slik fravikelighet få den konsekvens at hensyn som lovgiver har ansett som viktige, for eksempel hensynet til "naturmangfaldet på staden", ikke blir ivaretatt på en god nok måte. Dette vil jeg komme tilbake til senere. Selv om det foreligger avtale eller særlege rettsforhold kan reglene i naboloven eller reglene i servituttloven fungere som utfyllende bakgrunnsrett der avtalen eller annet rettsgrunnlag ikke er fullstendig avklart på alle punkter.

3 Miljørettslige hensyn – innvirkning på privatrettens område

3.1 Innledning

Stortinget og Regjeringen har i de senere tiår fokusert på politiske mål for hva som skal oppnås av vern og forbedring av miljøet. For å oppnå målene må det tas i bruk mange typer av virkemidler. Et av de viktigste virkemidlene er offentligrettslige lovregler som setter grenser for og påvirker atferden til myndigheter, virksomheter og det enkelte samfunnsmedlem.²³

---

²² Falkanger m.fl. s. 332.

²³ Bugge 2009 s. 13.

Privatrettslige regler kommer ofte til kort på rettsområdet for miljøvern, nettopp fordi vern av miljøet er en samfunnsoppgave som krever offentlig innsats. Som det blir vist til straks, skjer det likevel en økt integrering av miljøhensyn i rettsregler på privatrettens område.

Bakgrunnen for en slik utvikling kan lettere forstås med en nærmere redegjørelse av innholdet i Grunnloven § 110 b og av bestemmelsens miljørettslige prinsipper. I denne sammenheng vil det særlig redegjøres for integrasjonsprinsippet, og dets betydning på privatrettens område.

3.2 Hovedinnholdet i Grunnloven § 110 b

3.2.1 Vern av naturmiljøet

Med begrepet ”miljø” menes i denne oppgaven det naturmiljøet som omgir oss, det vil si det ytre, fysiske miljø som vi mennesker er en del av: luften, vannet og havet, jordsmonnet, planter, dyr og alle andre levende organismer. Det sosiale miljø og bo – eller arbeidsmiljø omfattes ikke.²⁴

Bugge definerer miljøforvaltningsrett som ”offentligrettslige regler om bruk og vern av miljøet”.²⁵ Videre blir begrepet gitt en snever og en vid betydning. Den snevre betydningen betegner miljøforvaltningsrett som rettsprinsipper og regler som har som hovedformål å verne miljøet, så som Grunnloven § 110 b og naturmangfoldloven. I den vide betydningen omfattes vektlegging av miljøhensyn på rettsområder med et annet hovedformål enn miljøforvaltning.²⁶ Eksempler på lover her vil være vassdragsreguleringsloven og petroleumsloven.²⁷

Det grunnlovfestede vernet av naturmiljø i Grunnloven § 110 b gir overordnede og generelle retningslinjer for miljøvern. I forarbeidene blir det fremholdt at bestemmelsen ”inneholder en grunnlovfesting av flere viktige miljørettslige prinsipper som kan sies å være anerkjent i [...] norsk rett”,²⁸ og bestemmelsen kan også i seg selv sees som et prinsipp i norsk miljørett.

---

²⁴ Jf. definisjonen i Bugge 2009 s. 14.

²⁵ Bugge 2009 s. 14.

²⁶ Ibid s. 15-16.

²⁷ Jf. henholdsvis lov av 14. desember 1917 nr. 17 og lov av 29. november 1996 nr. 72.

²⁸ Innst. S. nr. 163 (1991 – 1992) s. 6.

I forarbeidene blir det uttalt at grunnsetningene i Grunnloven § 110 b vil ha rettslig betydning på flere måter.²⁹ For det første vil grunnsetningene være en grunnlovsfestet retningslinje for Stortingets lovgivende myndighet på miljørettens område. Videre utgjør prinsippene viktige momenter ved tolkningen av det regelverk som Stortinget selv har vedtatt eller gitt hjemmel for. Grunnsetningene vil også legge bånd på forvaltningen ved å være retningsgivende når et forvaltningsorgan utøver myndighet etter fritt skjønn. Endelig vil grunnsetningene ha betydning for dannelsen av ulovfestede miljørettslige regler, ved at prinsippene skal anvendes når det gjelder miljøproblemer som lovgiver ikke har tatt stilling til.

3.2.2 Grunnsynet i bestemmelsen

Det kan stilles spørsmål om bestemmelsen i Grunnloven § 110 b gir uttrykk for et antroposentrisk grunnsyn eller et økosentrisk grunnsyn. I det antroposentriske perspektivet på naturen og naturverdiene beskrives miljøverdier som et gode for oss mennesker.³⁰ I motsetning til dette står det økosentriske grunnsynet, som bygger på at naturlige objekter og naturen som helhet har en egenverdi, uavhengig av nytten for mennesker.³¹

Grunnloven § 110 b første ledd første punktum hjemler en materiell rett for alle til en viss miljøkvalitet som skal sikre sunnhet og bevare naturens produksjonsevne og mangfold, jf. ordlyden ”Enhver har Ret til et Milieu som sikrer Sundhed og til en Natur hvis Produktionsævne og Mangfold bevares”. Forarbeidene presiserer at Grunnloven § 110 b ”innebærer en rettighet for den enkelte borger både overfor det offentlige og det private”.³² Den er imidlertid ikke en ordinær rettighetsbestemmelse, dens rettslige betydning ligger mellom en rettighet og en programerklæring, jf. tredje ledd hvor det heter at ”Statens Myndigheder give nærmere Bestemmelser til at gennemføre disse Grundsætninger”.³³

Et viktig mål etter bestemmelsen er følgelig at enkeltindivider eller grupper av individer skal vernes mot å bli utsatt for en sterkt forringet miljøtilstand, enten i form av en svekket

---

²⁹ Innst. S. nr. 163 (1991 – 1992) s. 6. Se også Ole Christian Fauchald, ”Forfatning og miljøvern – en analyse av grunnlovens § 110 b”, Tidsskrift for rettsvitenskap 2007 s. 1, se s. 6.

³⁰ Bugge 2009 s. 18.

³¹ Ibid s. 18.

³² Innst. S. nr. 163 (1991 – 1992) s. 6.

³³ Jf. Backer s. 10.

miljøkvalitet som rammer den daglige trivsel og velferd, eller i form av en forringelse av naturressursene slik at menneskenes grunnlag for liv og helse ødelegges eller svekkes.³⁴

I Grunnloven § 110 b første ledd annet punktum er prinsippet om bærekraftig utvikling og solidaritet med fremtidige generasjoner bygget inn, jf. ordlyden ”Naturens Ressourcer skulle disponeres ud fra en langsiktig og alsidig Betragtning, der ivaretager denne Ret ogsaa for Efterslægten”. Prinsippet om bærekraftig utvikling defineres i rapporten ”Vår felles framtid” som ”en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov”.³⁵ Dette innebærer at alle mennesker skal få dekket sine grunnbehov, og at et tilfredsstillende naturgrunnlag og en god miljøkvalitet må opprettholdes for fremtidige generasjoners velferd.³⁶

Det kan argumenteres for at Grunnloven § 110 b i sin form gir uttrykk for et antroposentrisk grunnsyn. Bestemmelsen skal sikre individuelle rettigheter for samfunnsmedlemmene, som retten til god helse og et sunt miljø. Ivaretagelsen av miljørettslige hensyn, interesser og verdier knytter seg først og fremst til naturen som en verdi og et gode for oss mennesker. Likeledes vil prinsippet om bærekraftig utvikling innebære at naturressursene skal vernes og sikres slik at fremtidige generasjoner kan få dekket sine grunnleggende behov.

Grunnloven § 110 b kan imidlertid også forstås slik at bestemmelsen gir uttrykk for et økosentrisk grunnsyn. Det kan argumenteres for at Grunnloven § 110 b første ledd første punktum inneholder et prinsipp om naturens egenverdi, jf. ordlyden ”en Natur hvis Produktionsæвне og Mangfold bevares”. En slik oppfatning av bestemmelsen er også lagt til grunn av Bugge, som legger til grunn at foruten å sikre individuelle rettigheter og prinsippet om bærekraftig utvikling, verner bestemmelsen ”bredere og allmenne samfunnsinteresser knyttet til miljøet, og naturen og det biologiske mangfoldet som ”egenverdi”.³⁷ Mennesker er en del av naturen og avhengig av den, og vi vil derfor ha en moralsk forpliktelse til å respektere og verne om naturen selv om dette kommer i konflikt med egne interesser.³⁸ Prinsippet om naturens egenverdi kan følgelig være et inkludert element i hensynet til

---

³⁴ Fauchald, ”Forfatning og miljøvern – en analyse av grunnlovens § 110 b”, s. 6.

³⁵ Verdenskommissjonen for miljø og utvikling: *Vår felles framtid*, norsk utgave, Tiden norsk forlag 1987, 7. opplag 1991, s. 42.

³⁶ Bugge 2009 s. 64.

³⁷ Ibid s. 79.

³⁸ Ibid s. 79.

naturmangfold etter Grunnlovens § 110 b. Biologiske arter, dyr, planter, trær og naturtyper har en egenverdi i seg selv, og det er viktig å ta hensyn til og ivareta dette naturmangfoldet.

3.3 Integrasjonsprinsippet

3.3.1 Virkeområdet

En viktig side av prinsippet om bærekraftig utvikling er prinsippet om integrering av overordnede miljøhensyn i alle beslutningsprosesser.³⁹ Integrasjonsprinsippet kommer til uttrykk i Rioerklæringen av 1992 prinsipp 4: ”For å oppnå en bærekraftig utvikling må miljøvern utgjøre en integrert del av utviklingsprosessen, og kan ikke sees på som isolert fra den”.⁴⁰ Den praktiske betydningen av prinsippet kommer først og fremst til uttrykk gjennom krav om at miljøkonsekvenser av planer og tiltak utredes før offentligrettslige vedtak treffes, og gjennom krav om at miljøhensyn alltid skal vurderes og vektlegges når forvaltningen skal treffe vedtak som kan ha miljømessig betydning.⁴¹ Integrasjonsprinsippet er følgelig veletablert og implementert i de offentligrettslige beslutningsprosessene.⁴²

Det som er sagt ovenfor reiser spørsmål ved relevansen av miljøhensyn i privatrettslig regulering. Det må undersøkes om integrasjonsprinsippet innebærer at integrering av overordnede miljøhensyn også skal skje i beslutningsprosesser som gjelder mellom private parter.

En tolking av ordlyden i integrasjonsprinsippet slik det er formulert i Rioerklæringen, tilsier at hensynet til miljøet kan utgjøre en integrert del av ”utviklingsprosessen” også på privatrettens område. I forarbeidene er det vist til at grunnsetningene i Grunnloven § 110 b vil ”være et viktig moment ved tolkningen av det regelverk som Stortinget har vedtatt eller gitt hjemmel for”.⁴³ Videre heter det at løsningen av ”miljøspørsmål som lovgiverne ikke har tatt stilling til” skal baseres på disse grunnsetningene.⁴⁴

---

³⁹ Bugge 2009 s. 64.

⁴⁰ Jf. slik prinsippet er gjengitt i Bugge 2009 s. 64. Se også Rio Declaration on Environment and Development, <http://www.un.org/documents/ga/conf151/annex1/annex1.htm>.

⁴¹ Bugge 2009 s. 70.

⁴² Jf. også dommen i Rt. 1993 s. 528 Lunner Pukkverk.

⁴³ Se Innst. S. nr. 163 (1991-92) s. 6.

⁴⁴ Ibid s. 6.

Ut fra uttalelsene i forarbeidene kan det legges til grunn at prinsippet om innarbeiding av miljøhensyn skal være et direktiv i rettsanvendelsen, både på offentligrettslig og privatrettslig område. Også i den juridiske teori er det lagt til grunn at integrasjonsprinsippet innebærer at miljøhensynet skal inkluderes som et relevant moment på aktuelle privatrettslige områder.⁴⁵ Grunnsetningene i Grunnloven § 110 b kan dermed gi viktige argumenter ved avgjørelsen av tvister som reiser miljøspørsmål på privatrettslig område.

3.3.2 Anvendelsen av prinsippet på privatrettens område

3.3.2.1 Støvlettdommen

Rt. 2006 s. 179 ”Støvlettdommen” er det sentrale prejudikat hvor Høyesterett ved å vektlegge miljøhensyn på formuerettens område stadfestet innvirkningen som Grunnloven § 110 b har på privatrettslige tolkingsspørsmål. I dommen la Høyesterett avgjørende vekt på langsiktige miljøhensyn i en kjøpsrettslig konflikt mellom selger og forbruker. Saken gjaldt mangel ved kjøp av sko. Seks uker etter kjøpet av et par høyhælte støvletter falt hælen av på den støvletten. Det var ikke omtvistet at dette var en kjøpsrettslig mangel.

Spørsmålet var om kjøperen kunne kreve levering av et nytt par, jf. forbrukerkjøpsloven § 29 første ledd, eller om forskjellen mellom selgerens omleveringsomkostninger, ca. kr 450, og reparasjonsomkostningene, ca. kr 65, innebar at omlevering voldt selgeren « urimelige kostnader », og dermed ga selger adgang til retting av mangelen ved reparasjon. Flertallet (dissens 3-2) kom til at kjøperen måtte nøye seg med retting av mangelen.

I forbrukerkjøpsloven § 29 andre ledd er det angitt flere momenter som ”særlig” skal vektlegges ved avgjørelsen av om kostnadene er urimelige etter § 29 første ledd annet punktum. Det skal blant annet legges vekt på ”verdien av en mangelfri ting, mangelens betydning og om andre beføyelser kan gjennomføres uten vesentlig ulempe for forbrukeren”.

Førstvoterende dommer Flock, som representant for flertallet, la til grunn at mangelen ved kjøpsgjstanden medførte at støvletten ikke kunne brukes, men at mangelen ”meget enkelt [kunne] utbedres med små kostnader, og uten vesentlig ulempe for kjøperen”, jf. dommens

---

⁴⁵ Bugge 2009 s. 71.

avsnitt 35. Momentet ”verdien av en mangelfri ting” ble knyttet opp mot en vurdering av forholdet mellom de to kostnadsalternativene, jf. dommens avsnitt 32. Førstvoterende foretok en tolking av lovens ordlyd og forarbeider, samt av EUs forbrukerkjøpsdirektiv, og la deretter til grunn at vurderingen av ”urimelige kostnader” i forbrukerkjøpsloven § 29 andre ledd skulle baseres på forholdet mellom kostnadene ved omlevering og retting.

Imidlertid uttalte førstvoterende at denne urimelighetsvurderingen ”iallfall ikke utelukkende skulle knyttes til forholdstallet mellom de to alternative kostnadsbeløpene”, jf. dommens avsnitt 32. Videre viste førstvoterende til at komitéflertallet under innstillingen av den nye forbrukerkjøpsloven i justiskomiteen hadde gitt uttrykk for bekymring for at loven kunne bidra til at det oppsto et miljøproblem, ved for eksempel skroting av hvite- og brunevarer. I forarbeidene blir det uttalt at ”dersom selger har mulighet til å rette ved første gangs reklamasjon, kan dette være med på å redusere antall varer som skrotes/ødelegges unødvendig. Det må være et mål at flest mulig gjenstander repareres, slik at de kan nyttes lenger”.⁴⁶

Justiskomiteens syn om viktigheten av å ta hensyn til miljøkonsekvensene av lovforslaget, og at hensynet til en miljøvennlig praktisering av forbrukerkjøpsloven skulle vektlegges, ledet til en endring i forbrukerkjøpsloven § 29 andre ledd, hvor ordet ”særlig” ble tilføyd.⁴⁷ Ved tilføyelsen av ordet ”særlig” ble det understreket at det ved avgjørelsen av om kostnadene var urimelige, også kunne legges vekt på andre forhold enn de som uttrykkelig blir nevnt i bestemmelsen. Med utgangspunkt i dette mente førstvoterende at sakens spørsmål måtte vurderes ”i et noe bredere perspektiv”, jf. dommens avsnitt 38. Vurderingen av om selgeren ble påført ”urimelige kostnader” kunne ikke utelukkende baseres på forholdstallet mellom kostnadene ved omlevering eller retting, men det måtte også tas hensyn til hva som ville være ”urimelige kostnader” i et samfunnsøkonomisk og miljømessig perspektiv.

Etter førstvoterendes syn ville en utstrakt plikt til omlevering kunne føre til en ”bruk - og kast”-ordning i samfunnet som det generelt var grunn til å ta avstand fra. Førstvoterende viste til at ”det ut fra en bredere samfunnsøkonomisk betraktning [kan] være grunn til å reagere mot at forbrukerkjøpsloven anvendes slik at den fører til en slik manglende bruk av

---

⁴⁶ Innst. O. nr. 69 (2001-2002) s. 19.

⁴⁷ Ibid s. 19.

tilgjengelige ressurser”. Avgjørende for førstvoterendes konklusjon var følgelig hensynet til miljøet som ble fremhevet i lovens forarbeider.

Annenvoterende dommer Coward, som representant for mindretallet, kom til at kjøper kunne kreve omlevering av støvlettene. Annenvoterende uttalte at ”[f]or meg veier det tungt at forbrukerkjøpsloven § 29 uttrykker en klar hovedregel om valgrett for forbrukeren”, jf. dommens avsnitt 49. I likhet med førstvoterende la også annenvoterende til grunn at oppregningen i § 29 andre ledd ikke var uttømmende. Det ble fremhevet at etter lovens ordlyd og forarbeider var det ”ikke tvilsomt at også andre hensyn, spesielt miljøhensyn, er ment å kunne få betydning [i urimelighetsvurderingen]”, jf. dommens avsnitt 56.

Flertallet og mindretallet i dommen hadde imidlertid en forskjellig oppfatning av hvor stor vekt som måtte tillegges hensynet til miljøet i den konkrete saken. I førstvoterendes argumentasjon ble miljøhensyn tillagt avgjørende vekt for konklusjonen om at kjøper måtte nøye seg med retting av mangelen. Annenvoterende mente at kassering av skotøy i det overveiende antall tilfeller skyldtes slitasje og ikke mangler ved kjøpet, og fant at det for slike varer som støvletter ikke var riktig å legge vesentlig vekt på miljøhensynet, jf. dommens avsnitt 56.

Integrasjonsprinsippet kommer til uttrykk i Støvlettdommen gjennom at flertallet og mindretallet legger til grunn at hensynet til miljøet kan få betydning i urimelighetsvurderingen etter forbrukerkjøpsloven § 29. Gjennom en tolking av lovens ordlyd ”særlig” og uttalelser i forarbeidene, finner både førstvoterende og annenvoterende at miljøhensynet kan integreres som et relevant moment i rettsanvendelsen. Hensynet til miljøet kan etter dette være en del av ”utviklingsprosessen” på privatrettens område, jf. ordlyden i integrasjonsprinsippet.

3.3.2.2 Nærmere om integrasjonsprinsippet betydning på privatrettens område

Førstvoterende i Støvlettdommen anvendte ikke Grunnloven § 110 b eksplisitt i sine premisser, men begrunnet sin konklusjon i ”bredere samfunnsøkonomisk[e] betraktning[er]”. Hensynet til miljøet står sentralt i form av at forbrukerkjøpsloven § 29 må praktiseres på en måte som ikke bygger opp om ”bruk-og kast”-mentaliteten i dagens samfunn. Ved å trekke inn miljøhensyn som ikke har grunnlag i positiv lov, og la dette få avgjørende betydning på et privatrettslig område, gir førstvoterende et viktig signal om fokuset på miljøhensyn og dets

rettskildemessige betydning. Dette samsvarer godt med det syn på miljøvern som etter hvert har utviklet seg.

Konkret omhandler Støvlettdommen integrering av miljøhensyn på det formuerettslige området. Støvlettdommen impliserer at der hensynet til miljøet ikke har positiv forankring i lov, kan Grunnloven § 110 b anvendes som et bidrag til å forklare og begrunne relevansen av og vektleggingen av hensynet. Ut fra dette kan det argumenteres for at dommen også gir uttrykk for et mer generelt prinsipp om at miljøhensyn kan være et viktig moment i rettsanvendelsen av tvistesporsmål på andre privatrettslige områder, som for eksempel i tingsretten.

Integrasjonsprinsippet har blitt utviklet gjennom lovgivning og rettspraksis ved at miljøhensyn ikke bare skal integreres på det offentligrettslige området, men også på det privatrettslige. Lovgivers økte fokus på miljøet og bevisstgjøring omkring vern av naturen har ført til en integrering av hensynet til naturmangfoldet på stedet i privatrettslige lover, som naboloven og servituttloven. Eksemplene som det blir fokusert på her er i hovedsak naboloven § 2, med henblikk også til naboloven § 3 og servituttloven § 2.

4 Hensynet til ”naturmangfoldet på staden” etter naboloven og servituttloven

4.1 Innledning

Det er for det første nødvendig å gi en begrunnelse for introduksjonen av hensynet til ”naturmangfoldet på staden” i naboloven og servituttloven. Utgangspunktet vil her bli tatt i forarbeidene til lovendringene.

Videre er det viktig å undersøke hvordan hensynet til ”naturmangfoldet på staden” skal tolkes i forhold til hver av bestemmelsene i nabol. § 2 og § 3 og servl. § 2. Tolkningen av hensynet må ta utgangspunkt i den aktuelle rettslige konteksten, og ordlyden i bestemmelsene er formulert ulikt i forhold til hvordan hensynet til naturmangfold er knyttet opp til den rettslige vurderingen. Hensynet til ”naturmangfoldet på staden” vil gjøre seg gjeldende på ulike måter i de tvistene som må avklares ved hjelp av reglene i enten naboloven eller servituttloven.

Det er nødvendig å foreta en nærmere redegjørelse for hva som ligger i begrepet ”naturmangfaldet på staden”. Det vil bli forsøkt å gi en definisjon på hva som er ”naturmangfald” i tilknytning til hver av bestemmelsene. Videre vil det bli problematisert hvilken betydning det har at det skal tas hensyn til naturmangfoldet ”på staden”.

4.2 Begrunnelse for introduksjon av hensynet

I forarbeidene til naturmangfoldloven gir Biomangfoldutvalget en sparsom begrunnelse for introduksjonen av hensynet til naturmangfold i naboretten og servituttretten.⁴⁸ Om forholdet mellom naturmangfoldloven og andre lover blir det uttalt at ”[d]e alminnelige reglene i naturmangfoldloven bør ha gjennomslagskraft overfor særlovgivning om bestemte biologiske ressurser. Dette bør oppnås ved at særlovgivningen blir utformet under hensyntaken til bestemmelsene i naturmangfoldloven”.⁴⁹

Videre heter det i forarbeidene at ”[d]et er av betydning for å fremme en samlet økosystemtilnærming at regelbrukerne ikke bare forholder seg til sin særskilte ressurslov, men også til den alminnelige felles lov som naturmangfoldloven skal være. Det kan være grunn til å ta inn en henvisning til naturmangfoldloven i de særskilte ressurslover for å sikre dette”.⁵⁰

Det er nødvendig å påpeke at verken naboloven eller servituttloven i seg selv er utpregede ressurslover. Uttalelsen i forarbeidene om naturmangfoldlovens gjennomslagskraft overfor ”særlovgivning om bestemte biologiske ressurser” vil likevel være relevant i denne sammenheng, ettersom eiendomsutnyttelse etter naboloven og servituttloven kan påvirke bruk og utnyttelse av biologiske ressurser.

En tolkning av uttalelsene i forarbeidene kan tilsi at naturmangfold er introdusert i naboloven og servituttloven fordi det er ønskelig at lovgivning som kan påvirke bruk og utnyttelse av biologiske ressurser blir nærmere harmonisert med naturmangfoldloven. Sistnevnte lov skal dermed anvendes som en overordnet lov, i den forstand at naturmangfoldloven skal være

---

⁴⁸ NOU 2004:28 s. 181-182.

⁴⁹ Ibid s. 181.

⁵⁰ Ibid s. 181.

”retningsgivende for utformingen av særlovgivning av betydning for biologiske ressurser, [samt ha] ”betydning for tolkingen av og skjønnsutøvingen etter slike lover”.⁵¹

Naturmangfoldloven er en sektorovergripende lov, og formålsbestemmelsen i § 1 har betydning for tolkingen av og skjønnsutøvelsen etter andre lover.⁵² Ved anvendelsen og tolkingen av hensynet til naturmangfold etter naboloven og servituttloven, vil det derfor være relevant å ta utgangspunkt i formålsbestemmelsen i naturmangfoldloven § 1. Det må påpekes at naturmangfoldloven ikke er en overordnet lov i den forstand at den har særskilt formell trinnhøyde i forhold til annen lovgivning.⁵³ Naturmangfoldlovens overordnede betydning kommer til uttrykk gjennom at lovens generelle prinsipper, mål og retningslinjer for bærekraftig bruk skal anvendes ved tolkingen av mer spesialisert lovgivning.

Forvaltningsmålene for naturtyper, økosystemer og arter i naturmangfoldloven § 4 og § 5 har som formål å fremme en samlet økosystemtilnærming for bevaringen av naturmiljøet. I naturmangfoldloven § 3 bokstav t blir ”økosystem” definert som ”et mer eller mindre velavgrenset og ensartet natursystem der samfunn av planter, dyr, sopp og mikroorganismer fungerer i samspill innbyrdes og med det ikke-levende miljøet”.

Etter forarbeidene er kjernen i økosystemtilnærmingen ”at menneskers aktivitet ikke skal forrykke økosystemets funksjoner, og at økologiske funksjoner skal opprettholdes i størst mulig grad”.⁵⁴ Sammenlignet med tradisjonelt bevaringsarbeid, hvor man gjerne har rettet oppmerksomheten mot enkeltkomponenter i naturen, som for eksempel en tresort som enten blir fredet eller ikke fredet, vil økosystemtilnærmingen representere en samlet tilnærming som ”retter seg mot helheten og samspillet mellom levende organismer, det ikke-levende naturmiljøet og menneskers aktivitet”.⁵⁵

Det kan argumenteres for at introduksjonen av hensynet til naturmangfold i privatrettslige lovregler er nødvendig for å fremme en samlet økosystemtilnærming. Både i nabol. § 2 og § 3 samt i servl. § 2 er ordlyden formulert ganske likt etter lovendringen, og hensynet til naturmangfold har blitt innført som et sentralt moment i de konkrete helhetsvurderingene som

---

⁵¹ NOU 2004:28 s. 182.

⁵² Jf. Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 57.

⁵³ NOU 2004:28 s. 182.

⁵⁴ Ibid s. 186.

⁵⁵ Ibid s. 186.

skal foretas i hver bestemmelse. En slik integrasjon av naturhensynet på privatrettens område kan føre til en større bevisstgjøring på hvilke konsekvenser en virksomhet, et tiltak eller en aktivitet kan få for naturmangfoldet, og et økt fokus på vern av dette mangfoldet.

4.3 Anvendelsen av hensynet i naboloven § 2

4.3.1. Vurderingen

Etter naboloven § 2 vil hensynet til ”naturmangfoldet på staden” knytte seg til vurderingen av om noe er ”urimeleg eller uturvande” til ”skade eller ulempe” på naboeiendommen, jf. § 2 første ledd. Dette innebærer at hensynet til naturmangfoldet på stedet skal vektlegges enten det er tale om å anvende ”urimeleg”-kriteriet eller ”uturvande”-kriteriet i vurderingen, jf. § 2 andre ledd annet punktum.

Gjennom de alternative vilkårene ”urimeleg eller uturvande” kommer bestemmelsens skjønnsmessige karakter frem. Etter ordlyden er ”uturvande” unødige skader eller ulemper.⁵⁶ Det praktisk viktigste vilkåret er imidlertid om skaden eller ulempen er ”urimeleg”. Ordlyden tilsier at det må foretas en konkret skjønnsmessig vurdering. I nabolovens forarbeider understrekes det skjønnsmessige preget: ”Kva som er urimeleg, er det visseleg uråd å seia noko ålment avgjerande om. Det rettar seg etter tilhøva i kvart einskilt tilfelle og er tøyeleg til båe sider”.⁵⁷

Gjennom § 2 andre til fjerde ledd blir det gitt retningslinjer for hvordan urimelighetsskjønnet skal utøves.⁵⁸ I § 2 andre ledd første punktum slås det fast at ”[i] avgjerda om noko er urimeleg eller uturvande, skal det leggjast vekt på kva som er teknisk og økonomisk mogeleg å gjera for å hindra eller avgrensa skaden eller ulempa.” Forarbeidene uttaler at det skal ”bygges på en objektiv norm mht hvilke tiltak som må anses teknisk og økonomisk mulig å gjennomføre for å hindre eller begrense [skaden eller ulempen]”.⁵⁹

---

⁵⁶ Falkanger m.fl. s. 343.

⁵⁷ NUT 1957:3 Rådsegn 2 s. 26.

⁵⁸ Ibid s. 26.

⁵⁹ Ot.prp. nr. 33 (1988-89) s. 39

Et eksempel på hvordan hensynet til naturmangfoldet på stedet kan spille inn i vurderingen etter nabol. § 2, kan være der eieren av en eiendom har en virksomhet som fører til nedfall av mye sot og støv på et artsrikt naturområde slik at levemiljøet til dyr eller planter blir forverret eller ødelagt. Det er klart at opplevd skade eller ulempe for naboen som følge av virksomheten vil være relevant i vurderingen, for eksempel ved skader på avlingen. I slike tilfeller vil nedfallet av sot og støv medføre skader eller ulemper for både naboen og for naturmangfoldet på stedet.

Imidlertid vil vektleggingen av hensynet til ”naturmangfoldet på staden” også tilsi at rene skader eller ulemper på naturmangfoldet er relevant, uavhengig av om naboen lider tap eller opplever ulempene på kroppen. Dette kan underbygges med prinsippet om at naturlige objekter og naturen som helhet har en egenverdi.⁶⁰ Man kan følgelig argumentere for at jo større skade eller ulempe virksomheten vil påføre ”naturmangfoldet på staden”, jo strengere krav må det stilles til eieren av eiendommen for å finne alternative steder å plassere virksomheten, eller for å ta i bruk bedre og dyrere rensefiltre eller lignende teknisk utstyr, jf. nabol. § 2 andre ledd.

I § 2 tredje ledd blir det gitt ytterligere retningslinjer for urimelighetskjønnet: ”I avgjerda av om noko er urimeleg, skal det vidare leggjast vekt på om det er venteleg etter tilhøva på staden og om det er verre enn det som plar fylgja av vanlege bruks- eller driftsmåtar på slike stader”. Hva som er ”venteleg” skal etter forarbeidene ha et snevrere innhold enn det som ligger i begrepet ”påregnelig”.⁶¹ Spørsmålet blir hva en må regne med eller være forberedt på av utvikling. Det må foretas en objektiv og konkret vurdering av hva som er ”venteleg” ut fra forholdene på stedet på det aktuelle tidspunktet.⁶²

Et tiltak på en eiendom kan være lovlig selv om det ikke er ”venteleg”, dersom tiltaket ikke er ”verre enn det som plar fylgja av vanlege bruks- eller driftsmåtar på slike stader”.

Vurderingen blir om tiltaket er sedvanlig for et slikt distrikt eller strøk, og avgjørende blir situasjonen til enhver tid.⁶³

---

⁶⁰ Bugge 2009 s. 18.

⁶¹ NUT 1957:3 Rådsegn 2 s. 28.

⁶² Falkanger m.fl. s. 347 og s. 349 med videre henvisninger.

⁶³ Falkanger m.fl. s. 347.

Dersom et tiltak eller en virksomhet skader eller truer naturmangfoldet på stedet, vil dette være et moment som taler for at virksomheten er ”urimelig [...] til skade eller ulempe”, jf. § 2 første ledd. Det kan argumenteres for at hensynet til ”naturmangfoldet på staden” må tillegges betydelig vekt i de tilfeller hvor virksomheten har et stort skadepotensiale eller hvor virksomheten rammer et sårbart, truet eller verneverdig naturmangfold. Det vil for eksempel i større grad tale for urimelighet dersom nedfall av sot fra virksomheten ødelegger levevilkårene for truede dyre- eller plantearter, enn dersom nedfallet truer mer utbredte og vanlige arter. På den annen side kan det tale for rimelighet at tiltaket eller virksomheten er ventelig etter forholdene eller sedvanlig for det konkrete området. Hensynet til ”naturmangfoldet på staden” må følgelig veies mot andre hensyn i en konkret helhetsvurdering.

I § 2 fjerde ledd finnes en unntaksbestemmelse fra de øvrige ledd. Denne bestemmelsen er ikke relevant for de aktuelle problemstillinger i oppgaven, og nærmere omtale av regelens innhold blir derfor ikke nødvendig.

4.3.2 Nærmere om ”naturmangfoldet på staden”

Ordlyden av ”naturmangfold” tilsier at det er tale om naturen i alle dens former; forskjellige arter i form av planter, dyr, insekter og trær er omfattet. Etter naturmangfoldlovens forarbeider skal naturmangfoldloven ”ha betydning for tolkingen av og skjønnsutøvingen” etter særlover, og det vil være naturlig å se til lovens bestemmelser for en forklaring av begrepet ”naturmangfold”.⁶⁴

Det kan argumenteres for at bestemmelsene i naturmangfoldloven bygger på et antroposentrisk grunnsyn og et økosentrisk grunnsyn. Etter ordlyden i nml. § 1 vil utgangspunktet for tolkingen av bestemmelsene i naturmangfoldloven være et antroposentrisk grunnsyn, hvor nytteverdien av naturens mangfold og økologiske funksjoner bevares for nåværende og fremtidige generasjoner. Det er samtidig påpekt i forarbeidene at naturen med spesielle og sjeldne naturtyper, arter og forekomster må vernes for ettertiden, uavhengig av

---

⁶⁴ NOU 2004:28 s. 182.

om de har noen åpenbar nytteverdi for mennesker.⁶⁵ Følgelig kan tolkingen av bestemmelsene også bygge på det økosentriske grunnsynet om naturens egenverdi.

I naturmangfoldloven § 3 bokstav i er naturmangfold definert som ”biologisk mangfold, landskapsmessig mangfold og geologisk mangfold, som ikke i det alt vesentlige er et resultat av menneskers påvirkning”. Begrepet er følgelig et samlende begrep som omfatter forskjellige typer naturmangfold, jf. også ordlyden i lovens formålsbestemmelse § 1.

Utgangspunktet er at det er mangfoldet som befinner seg *i naturen* som omfattes av ”naturmangfold”. Definisjonen i nml. § 3 avgrenses mot biologisk, landskapsmessig eller geologisk mangfold som ”i det alt vesentlige er et resultat av menneskers påvirkning.” Ordlyden tilsier at mangfold som hovedsakelig eksisterer som følge av menneskelig påvirkning, ikke er ”naturmangfold” i lovens forstand.

I lovproposisjonen blir det nærmere presisert at ”[r]ent domestisert biologisk mangfold, for eksempel husdyrraser, eller kultiverte plantesorter faller utenfor definisjonen.”⁶⁶ Dette innebærer at naboen ikke kan påberope ”hensynet til naturmangfoldet på staden” i nabol. § 2 for å få stanset en grunneiers virksomhet som lager forstyrrende støy for naboens drektige kyr eller sauer. Disse dyrene regnes som husdyrraser og vil følgelig falle utenfor definisjonen av ”naturmangfold”. Hvorvidt aktiviteten kan kreves stanset må dermed avgjøres etter tålegrensevurderingens øvrige vurderingskriterier. I en tvist om felling av trær etter nabol. § 3 kan det heller ikke føre frem at grunneier påberoper seg at felling vil være ”nemnande om å gjera for naturmangfoldet på staden”, dersom begrunnelsen er at treet gir ly for vinden slik at kultiverte plantesorter som for eksempel roser eller stauder får gode levevilkår.

Begrepet ”naturmangfold” omfatter det biologiske mangfold, det landskapsmessige mangfold og det geologiske mangfold. Det er nødvendig å utdype hva som ligger i disse begrepene for å få en helhetlig forståelse av hva ”naturmangfold” innebærer. I forarbeidene heter det at begrepene delvis kan overlape hverandre; for eksempel vil landskapsformasjoner være blant de økologiske betingelser for biologisk mangfold, samtidig som det biologiske mangfoldet er

---

⁶⁵ NOU 2004:28 s. 145, jf. også Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 43.

⁶⁶ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 372.

med på å gi landskapet dets særtrekk.⁶⁷ Et annet eksempel er geologien som er grunnlaget for jordsmonn, som igjen gir grunnlaget for et bestemt biologisk mangfold.

Begrepene er likevel ikke fullt ut sammenfallende, og de retter oppmerksomheten mot ulike aspekter ved naturmiljøet. Det vil følgelig være hensiktsmessig å se sammenhengen mellom det biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold, men det er likevel nødvendig å vurdere innholdet i hvert enkelt begrep.

I nml. § 3 bokstav c er ”biologisk mangfold” definert som ”mangfoldet av økosystemer, arter og genetiske variasjoner innenfor artene, og de økologiske sammenhengene mellom disse komponentene.” En mer utfyllende beskrivelse gir biomangfoldkonvensjonen artikkel 2, som definerer begrepet biologisk mangfold som ”variasjonen hos levende organismer av alt opphav, herunder bl.a terrestriske, marine og andre akvatiske økosystemer og de økologiske komplekser som de er en del av; dette omfatter mangfold innenfor artene, på artsnivå og på økosystemnivå”.⁶⁸ Definisjonen sikter primært til levende organismer, men også samspillet i et økosystem mellom levende organismer og ikke-biologiske faktorer som for eksempel sol, vann og jord er omfattet.⁶⁹

I forarbeidene blir det uttalt at det biologiske mangfold kan betraktes på mange ulike organisasjonsnivåer; fra genetisk variasjon mellom arter (gennivå), til populasjoner og arter (artsnivå), og videre til samfunn og økosystemer (økosystemnivå).⁷⁰ I vår sammenheng vil det imidlertid være mest praktisk å fokusere på artene og deres livsmiljø. En grunneier kan for eksempel ha en virksomhet som slipper ut mye sot og skitt. I tillegg til de skadene eller ulempene som nedfallet påfører naboene, kan det også tenkes at nedfallet fører til dårligere vekstvilkår for planter i området, slik at bestanden av plantearter trues eller ødelegges. Hensynet til ”naturmangfoldet på staden” i urimelighetsvurderingen etter naboloven § 2 kan dermed være et viktig moment for å få begrenset eller stanset virksomheten.

Et annet eksempel kan være at grunneieren ønsker å starte en virksomhet på sin eiendom som vil medføre støyplager for naboene. For å bygge virksomheten må det imidlertid hugges ned

---

⁶⁷ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 370.

⁶⁸ Jf. *Overenskomster med fremmede stater 1993*, utgitt av Det Kgl. Utenriksdepartementet, s. 1102, jf. s. 1107.

⁶⁹ NOU 2004:28 s. 66.

⁷⁰ *Ibid* s. 66.

en del skog på eiendommen. Skogen kan ha viktige biologiske funksjoner i området, som for eksempel at den gir næringsrik jord for planter eller andre vekster, eller at den huser et spesielt rikt dyreliv og derfor er viktig for å sikre artenes livsmiljø. En bevaring av det biologiske mangfoldet på stedet vil opprettholde samspillet og prosessene i naturen. Dette kan bidra til en naturlig dynamikk og evolusjon hos artene, noe som igjen vil kunne sikre naturmangfoldlovens formål om bevaring av mangfoldet gjennom bærekraftig bruk og vern, jf. nml. § 1. Med hjemmel i nabol. § 2 kan naboene argumentere for at det biologiske mangfoldet i skogen er en del av ”naturmangfoldet på staden”, og at virksomheten må flyttes eller stanses.

Begrepet ”naturmangfold” omfatter også det landskapsmessige mangfold. Forarbeidene definerer landskap som ”større sammenhenger i naturen”.⁷¹ Det blir videre vist til formuleringen i den europeiske landskapskonvensjonen av 20. oktober 2000 art. 1 (a), hvor et ”landskap” blir definert som et område ”hvis særpreg er et resultat av påvirkningen fra og samspillet mellom naturlige og/eller menneskelige faktorer”.⁷² Også etter nml. § 1 vil ”landskap” omfatte både et rent naturlandskap og et kulturpåvirket landskap.⁷³ Landskap som utelukkende er skapt av mennesker, for eksempel byer, faller imidlertid ikke inn under naturmangfoldloven.⁷⁴ Videre blir et ”landskapsmessig mangfold” definert som ”mangfoldet i landskapstyper, det vil si landskap med egne særtrekk”.⁷⁵

Hensynet til ”naturmangfoldet på staden” i form av bevaring av det landskapsmessige mangfold, kan for eksempel være relevant i tilfeller hvor servitutthaver ønsker å utvide sin ferdselsrett til hytta med en rett til å kjøre bil over grunneierens eiendom, jf. servl. § 2. Retten til ferdsel går imidlertid gjennom et naturlig særpreget og kontrastrikt landskap, eller gjennom et landskap preget av menneskelig påvirkning, som for eksempel kystlynghei. En anleggelse av en bilvei kan true eller ødelegge landskapet, og bilveien vil ikke være egnet ”til å fremje naturmangfoldet på staden”, jf. servl. § 2 andre ledd. Følgelig vil hensynet til ”naturmangfoldet på staden” være et argument som taler mot omlegging av ferdselsretten.

---

⁷¹ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 370.

⁷² Jf. *Overenskomster med fremmede stater 2004 I*, utgitt av Det Kgl. Utenriksdepartementet, s. 368, jf. s. 371.

⁷³ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 370.

⁷⁴ Ibid s. 370.

⁷⁵ Ibid s. 370.

Det geologiske mangfold defineres i forarbeidene som ”variasjonen i geologiske forekomster, for eksempel lag med særskilte bergarter, kvartærgeologiske formelementer, forkastninger eller områder med fossiler”.⁷⁶ En grunneier må for eksempel grave på eiendommen for å kunne bygge en virksomhet. Dersom gravingen skjer i et område med særskilte bergarter, eller hvor gravingen innebærer fjerning av jord som har stor betydning for artsmangfoldet i området, kan hensynet til ”naturmangfoldet på staden” tale for at virksomheten er urimelig til skade eller ulempe, jf. nabol. § 2 første ledd.

Lovendringene i naboloven § 2 og § 3 og servituttloven § 2 ble innført relativt nylig, og det finnes lite eller ingen rettspraksis som omhandler hensynet til naturmangfoldet på stedet i forhold til hver av bestemmelsene. Et eksempel som kan nevnes fra rettspraksis om nabol. § 2 er en dom fra Lister tingrett, hvor grunneieren drev birøktervirksomhet på sin eiendom.⁷⁷ Denne virksomheten medførte skader og ulemper som reduserte naboeiendommens nytteverdi, i form av bieskitt på naboenes uteområde og en frykt for å bli stukket. Naboene anførte at den naborettslige tålegrensen var overskredet, og virksomheten ble krevd stanset med hjemmel i naboloven § 2.

Mot dette anførte grunneieren blant annet hensynet til naturmangfoldet på stedet i nabol. § 2 andre annet punktum. Grunneieren viste til at birøktervirksomheten har ”stor betydning for opprettholdelse av naturmangfoldet, ettersom [b]runbier er en truet art, og området inngår i et nasjonalt reinavlsområde for den brune birasen”. Hensynet til opprettholdelse av birøkten måtte etter grunneiers syn veie tyngre enn ulempene for naboene.

I domspremissene bemerket retten at det etter lovendringen i 2009 skal tas hensyn til naturmangfoldet på stedet. Retten baserte avgjørelsen på retningslinjen for urimelighetsskjønnet i § 2 tredje ledd. Det ble slått fast at opprettholdelsen og den fortsatte driften av biholdet var ”venteleg etter tilhøva på staden”, og etter rettens syn var det heller ikke skjedd endringer ved virksomheten som hadde påført naboene økte ulemper. Retten konkluderte med å gi grunneieren medhold i at birøktervirksomheten kunne opprettholdes på eiendommen.⁷⁸

---

⁷⁶ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 370.

⁷⁷ Dom avsagt 04.01.2011, saksnr. 10-021353TVI-LIST.

4.3.3 ”på staden”

Det er nødvendig å redegjøre nærmere for hva som ligger i vern av naturmangfoldet ”på staden” etter naboloven § 2 og § 3 og servituttloven § 2. Spørsmålet er om det må trekkes en stedlig grense for hvilket ”naturmangfold” som er verneverdig i den aktuelle tvisten.

En naturlig forståelse av ordlyden ”på staden” tilsier at det er naturmangfoldet i det konkrete nærområdet som skal vernes. Forarbeidene til lovendringene i naboloven og servituttloven er tause om det nærmere innholdet i uttrykket ”på staden”. Ettersom naboloven § 2 og § 3 og servituttloven § 2 relaterer seg til ulike rettslige situasjoner, vil det være hensiktsmessig å tolke uttrykket ”på staden” i forhold til hver bestemmelse.

Etter nabol. § 2 første ledd skal hensynet til ”naturmangfoldet på staden” vektlegges i vurderingen av om noe er ”urimeleg eller uturvande til skade eller ulempe på granneeigedom”. Etter ordlyden er utgangspunktet at grunneierens virksomhet må gi seg utslag i urimelige eller unødvendige skader eller ulemper for naboen *på naboens eiendom*.

I forarbeidene til nabol. § 2 er det imidlertid slått fast at ”granneeigedom” ikke bare er tilgrensende eiendommer, men også eiendommer lenger borte.⁷⁹ Det heter videre at det ellers er ”sers vanskeleg å seie noko generelt om kor langt unna ein eigedom kan ligge og likevel reknast for granneeigedom. Ein har her knapt noko anna mål enn verknaden av den plagsame verksemda”.⁸⁰

Det kan argumenteres for at lovgivers standpunkt om en vid tolking av begrepet ”granneeigedom” må få tilsvarende virkning for hva som kan regnes som naturmangfoldet ”på staden”. Uttrykket ”på staden” kan følgelig tolkes slik at det omfatter tilfeller hvor grunneierens virksomhet medfører plager eller ødeleggelser for naturmangfoldet på grunneierens eiendom og på naboens eiendom, samt for naturmangfoldet på fjernere områder av eiendommene. En slik forståelse av ”på staden” til ikke bare å omfatte naturmangfoldet i det konkrete nærområdet kan også bidra til å sikre formålet om bevaring av naturverdiene i naturmangfoldloven § 1.

---

⁷⁹ Ot.prp. nr. 24 (1960-1961) s. 22.

⁸⁰ Ibid s. 22.

Grensene for hvor langt unna det berørte naturmangfoldet kan ligge og likevel regnes for å være ”på staden”, må trekkes med utgangspunkt i virkningene av den plagsomme virksomheten for naturmangfoldet. Det må følgelig foreligge årsakssammenheng mellom virkningene av virksomheten og de påførte skader eller ulemper for naturmangfoldet. Selv om det foreligger en slik årsakssammenheng, vil likevel graden av plagene være av betydning. Jo større skader eller ulemper virksomheten påfører et mer fjerntliggende naturmangfold, jo sterkere kan det argumenteres for at naturmangfoldet må anses for å være ”på staden”. Samtidig kan det tenkes at mindre skader eller ulemper for naturmangfoldet langt borte faller utenfor begrepet ”på staden”.

En bonde eier for eksempel en landbrukseiendom med utmark som strekker seg flere kilometer innover i skogen. Bonden påføres ulemper fra naboens støyende virksomhet som isolert sett ikke anses for å være urimelige etter nabol. § 2. Støyen fra virksomheten medfører imidlertid kraftige forstyrrelser for livsmiljøet til fugler og dyr på bondens utmark. Dersom skogen anses som en del av naturmangfoldet ”på staden” kan bonden anføre at plagene for eiendommen kumulert med skadene på naturmangfoldet taler for at virksomheten er ”urimeleg [...] til skade eller ulempe på granneeigedom”, jf. nabol. § 2 første ledd.

I naboloven § 3 vil tolkingen av ”på staden” ikke komme like mye på spissen som i nabol. § 2. Vurderingen av hva som er ”nemnande om å gjera for naturmangfoldet på staden” relaterer seg til selve treet, for eksempel i form av at treetypen er verneverdig i seg selv, eller at treet kan ha en viktig funksjon for det biologiske livet i området, eller som reirplass for en sjelden fugleart.

Etter servituttløven § 2 første ledd kan verken eieren eller servitutthaveren bruke sin rådighet over eiendommen på en måte som er urimelig eller unødvendig til skade eller ulempe for den andre. Hensynet til det biologiske mangfoldet ”på staden” som skal vektlegges i vurderingen, vil i utgangspunktet knytte seg til det stedet hvor rettigheten blir utøvd, for eksempel i skogen hvor servitutthaveren har en hugstrett eller på beitet hvor servitutthaveren har en beiterett for gårdsdyrene.

Det kan imidlertid argumenteres for at ”på staden” må tillegges en videre betydning også i vurderingen etter servl. § 2. En servitutthaver som for eksempel har en veirett over grunneierens eiendom ønsker å utvide veien i bredden og asfaltere veien slik at den egner seg

bedre til bilkjøring. Naturmangfoldet ”på staden” vil i dette tilfellet ikke bare omfatte planter eller insekter som lever i veikanten og som vil bli rammet av en utvidelse av veien, men det kan også omfatte naturmangfoldet i området rundt. En slik bilvei kan også skade det landskapsmessige mangfold, ved at bilveien forandrer eller ødelegger landskapsformasjoner som er en del av større sammenhengende strukturer

Veiforbedringene kan knytte seg til hyppigere bilkjørsel på veien, ved at servitutthaver har bygget bolig på et område som før ble brukt til fritidsformål, eller at servitutthaver vil gi andre rett til å kjøre på veien når han eller hun foretar frasalg eller bortfeste av bolig- eller hyttetomter. Grunneier kan for eksempel argumentere med at en slik hyppigere bilkjøring kan skade frosker som trekker over veien. Froskene som lever i området rundt veien kan følgelig være en del av naturmangfoldet ”på staden”.

4.4 Anvendelsen av hensynet i naboloven § 3

4.4.1 Vurderingen

Treregelen i naboloven § 3 er en særregel for retten til å ha trær ved nabogrensen. Ifølge forarbeidene er bestemmelsen ”fyrst og fremst mynta på de mange endeframme tilfelle og er oppbygd såleis at avgjersla skal kunne takast etter reint utvendige eller formelle kjennemerke”.⁸¹ Imidlertid kan også regelen i nabol. § 2 gjelde for trær, jf. § 3 tredje ledd. Dette betyr at trær som står lenger inne på egen eiendom enn en tredjedel av trehøyden, eller som det er ”nemnande om å gjera” for eieren eller for naturmangfoldet på stedet å ha stående der, kan være i strid med § 2.

Naboloven § 3 inneholder tre kumulative vilkår som må være oppfylt for at en nabo med loven i hånd kan kreve at en bruker eller eier av en eiendom må fjerne eller beskjære trær, grener eller røtter. Treet må for det første være til ”skade eller serleg ulempe” for naboen. For det andre må det stå nærmere naboens ”hus, hage, tun eller dyrka jord [...] enn tredjeparten av trehøgda”. Endelig er det et vilkår at det ikke må være ”nemnande om å gjera” for eieren eller for naturmangfoldet på stedet at treet eller trærne blir stående. Dersom vilkårene i § 3 er

---

⁸¹ NUT 1957:3 Rådsegn 2 s. 28.

oppfylt, kan naboen kreve at treet blir felt eller beskåret, jf. bestemmelsen om retting i § 10 første ledd.

Ordlyden av ”nemnande om å gjera” tilsier at det er lite som skal til før eierens behov medfører at kravet om felling ikke fører frem, det er tilstrekkelig at det foreligger et nevneverdig behov. Det må foretas en konkret helhetsvurdering av hvilken betydning treet har for eieren og for naturmangfoldet.

I forhold til treeierens behov for å beholde treet er det uttalt i forarbeidene at vurderingen skal skje etter objektive kriterier.⁸² Den objektive norm som blir lagt til grunn kan gi enklere retningslinjer for den skjønsmessige vurderingen som skal foretas, og en objektiv vurdering kan også begrense antall tvister om trær for domstolene.

I en dom fra Borgarting lagmannsrett om nabol. § 3 heter det at den objektive vurderingen innebærer at ”ideelle og affeksjonsmessige interesser, også de estetiske, kan tas med i vurderingen, så langt de nevnte verdier oppfattes som relevante av folk flest”.⁸³ Objektiviteten ligger følgelig i at verdiene blir oppfattet som ”relevante av folk flest”. Videre heter det i dommen at rent personlige bedømmelser ikke skal tillegges vekt, noe som også er lagt til grunn i forarbeidene.⁸⁴

Etter lovendringen skal hensynet til naturmangfoldet på stedet integreres i vurderingen, og det vil følgelig være naturlig at bedømmelsen er objektiv også i forhold til naturhensynet. Dette innebærer at personlige bedømmelser i forhold til hva som er ”nemnande om å gjera” for naturmangfoldet på stedet ikke kan vektlegges. Dersom grunneieren ønsker å beholde et tre i hagen som er hjem for en fugleart, med den begrunnelse at han eller hun setter pris på nærheten til ”fuglelivet” og at han eller hun har en personlig oppfatning om at felling av treet vil skade fuglene, vil dette være en subjektiv vurdering som ikke kan vektlegges. En vurdering etter objektive kriterier av om felling av treet vil være ”nemnande om å gjera” for naturmangfoldet på stedet, vil derimot knytte seg til om fugletypen er en truet art eller om det står flere trær på eiendommen som kan tjene som bolig for fuglene.

---

⁸² NUT 1957:3 Rådsegn 2 s. 29.

⁸³ LB -2007-142466.

⁸⁴ Jf. NUT 1957:3 Rådsegn 2 s. 29.

I forarbeidene til lovendringen i naboloven § 3 blir det uttalt at "[h]va som anses å ha nevneverdig betydning for naturmangfoldet på stedet, må avgjøres konkret i den enkelte sak. Det kan for eksempel være treet i seg selv som er spesielt i forhold til de artene eller eksemplarene som ellers forekommer i området, eller treet kan ha en viktig funksjon for annet biologisk liv i området, for eksempel slik tretopper har for måltrost, eller som reirplass for en sjelden fugleart. Også hensynet til naturmangfoldet i kulturlandskapet vil være sentralt".⁸⁵

Det kan være "nemnande om å gjera" for naturmangfoldet på stedet dersom naboen krever felling av et særegent lønnetre i et område som ellers er preget av andre typer trær. Tretypen i seg selv er verneverdig og treet er følgelig en del av "naturmangfoldet på staden". Motsetningsvis kan det argumenteres for at det ikke vil være "nemnande om å gjera" for naturmangfoldet på stedet dersom naboen krever felling av et furutre som er en del av en større furuskog. Er det konkrete furutreet derimot hekkehjem for hubroene eller tilholdssted for forskjellige sopparter, larver, biller eller andre insekter, kan dette tale for at treet må vernes, og argumentet vil stå sterkere dersom de aktuelle artene er truet eller sårbare. Det kan imidlertid argumenteres for en svekket verneverdi av treet dersom eiendommen består av flere slike trær som kan opprettholde det biologiske mangfoldet.

Kulturlandskap er områder som er utsatt for menneskelig påvirkning, og slike landskap fremstår mange steder som svært artsrike. I forarbeidene blir blant annet skogsbeite nevnt som eksempel på kulturlandskap.⁸⁶ Hensynet til naturmangfoldet i kulturlandskapet vil være relevant der naboen for eksempel krever felling av flere trær på et skogsbeite. Dersom det her finnes sopparter som krever skogsmiljøer som over lange tidsperioder uavbrutt inneholder mye dødt trevirke, kan det være "nemnande om å gjera for naturmangfoldet på staden" at slike trær ikke hugges ned, jf. nabol. § 3 første ledd.

4.4.2 Skille mellom biologiske trær og kulturpåvirkede trær?

Et viktig spørsmål knyttet til vern av treet etter nabol. § 3 vil være om det i vurderingen av hva som er "nemnande om å gjera for naturmangfoldet på staden", vil få betydning om treet vokser naturlig i området eller om treet er plantet eller kultivert fram av mennesker.

---

⁸⁵ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 457.

⁸⁶ NOU 2004:28 s. 80-81.

Naturmangfoldloven trekker et klart skille mellom det biologiske naturmangfoldet som skal vernes etter loven, og det menneskeskapte naturmangfoldet som i utgangspunktet ikke blir gitt vern, jf. nml. § 3 bokstav i. Følgelig vil et tujatre som er plantet på en eiendom ikke i seg selv være en verneverdig tretype. Dersom en sjelden fugleart hekker i treet kan dette likevel tilsi at å ha treet stående vil være ”nemnande om å gjera for naturmangfoldet på staden” etter naboloven § 3. Det er dermed ikke tretypen i seg selv, men trets funksjon som hekkeplass for fuglene, som er verneverdig.

I forarbeidene til naturmangfoldloven blir det nyansert innenfor begrepet ”biologisk mangfold” mellom naturgitt mangfold og kulturpåvirket eller kulturbetinget mangfold.⁸⁷ Det blir i forarbeidene presisert at et naturgitt biologisk mangfold er ”mangfold som ikke er utsatt for menneskers påvirkning i merkbar grad”, jf. også definisjonen av ”naturmangfold” i naturmangfoldloven § 3 bokstav i.⁸⁸ Videre blir det påpekt at et område ikke behøver å være urørt i den forstand at det ikke finnes spor etter menneskelig aktivitet, for at det biologiske mangfoldet skal anses som naturgitt.⁸⁹ I forhold til regelen om trær i nabol. § 3 vil for eksempel et tunte av naturlig forekomst være en del av det naturgitte biologiske mangfoldet.

Et kulturpåvirket biologisk mangfold er ”påvirket av mennesker gjennom en eller flere typer handlinger”, for eksempel påvirkning gjennom oppdyrking, hogst eller introduksjon av fremmede arter.⁹⁰ Det er ofte vanskelig å trekke et klart skille mellom naturgitt og kulturpåvirket mangfold, og det kan følgelig være mer hensiktsmessig å betrakte det biologiske mangfoldet på en skala fra naturgitt, via ulike grader av menneskelig påvirkning, til betydelig menneskapt påvirkning, som for eksempel bymiljø.

Mens det er glidende overganger mellom naturgitt og kulturpåvirket biologisk mangfold, er det et klarere skille mellom naturgitt og kulturbetinget biologisk mangfold. Det kulturbetingede biologiske mangfold ”er ikke bare påvirket av mennesker, det er i tillegg avhengig av slik påvirkning over tid for å kunne opprettholdes”.⁹¹

---

⁸⁷ NOU 2004:28 s. 74-76.

⁸⁸ Ibid s. 74.

⁸⁹ Ibid s. 74.

⁹⁰ Ibid s. 74.

⁹¹ Ibid s. 75-76.

Etter nabol. § 3 innebærer denne nyanseringen innenfor begrepet ”biologisk mangfold” at også trær som har blitt utsatt for menneskelig påvirkning kan være en del av ”naturmangfaldet på staden”. Eksempler på slike trær kan være tretyper som i utgangspunktet er plantet av mennesker, men som over tid har fått en naturlig forekomst i området, eller kultiverte trær som naturlig har sådd seg og krysset seg med andre trær slik at en ny tretype har oppstått.

Det kan imidlertid argumenteres for at sterkt kulturpåvirkede eller kulturbetingede trær ikke har like stor verneverdi som de naturgitte tretypene. Trær som er plantet av mennesker kan lettere gjenskapes på andre steder i området, og det vil dermed ikke være ”nemnande om å gjera for naturmangfaldet på staden” at slike trær blir stående, jf. nabol. § 3. Dersom et plantet tre viser seg å være hekkehjem for en spesiell fugleart kan saken likevel stille seg annerledes, jf. ovenfor.

4.5 Anvendelsen av hensynet i servituttloven § 2

4.5.1 Vurderingen

Servituttloven § 2 gjelder omfanget av partenes rådighetsutøvelse over servituttrettigheter tilknyttet fast eiendom.⁹² Bestemmelsen skal særlig legge til rette for at begge partene innenfor lovens begrensninger kan utvikle sin rådighet i takt med endringer i samfunnsforholdene.⁹³

En servitutthaver ønsker for eksempel å anvende nye og mer støyende driftsmetoder i rådighetsutøvelsen av sin steinuttaksrett på en grunneiers eiendom. En slik utvikling av servitutthavers rådighetsutøvelse kan få store konsekvenser for ”naturmangfaldet på staden”. I vurderingen av om partens rådighet er urimelig til skade eller ulempe for den andre, vil det derfor være relevant hva som egner seg ”til å fremje naturmangfaldet på staden”, jf. servituttloven § 2 andre ledd (min kursivering). Som nevnt i punkt 2.4.1 vil hensynet til det biologiske mangfoldet på stedet også komme naturlig inn ved vurderingen av om noe er ”uturvande” til skade eller ulempe for den andre.

---

⁹² Reusch, *Norsk Lovkommentar til servituttloven*, note 12 til servituttloven § 2.

⁹³ Ibid note 12.

4.5.2 Ordlyden ”til å fremje”

Ordlyden av ”til å fremje” tilsier at partenes rådighetsutøvelse ikke må true eller skade naturens mangfold. I forarbeidene til lovendringen i servl. § 2 blir det uttalt at ”[å] ”fremje” det biologiske mangfold på stedet må tolkes med utgangspunkt i bl.a naturmangfoldlovens bestemmelser, særlig formålsbestemmelsen i utk. § 1 og målene for naturtyper, økosystemer og arter i utk. § 4 og § 5”.⁹⁴ I vurderingen av hva som er urimelig eller unødvendig til skade eller ulempe for den andre kan det følgelig være relevant å vektlegge de konkrete forvaltningsmålene i naturmangfoldloven § 4 og § 5.

Som et eksempel kan tenkes situasjonen der en servitutthaver som har rett til å ta ut stein eller grus på grunneierens eiendom, ønsker å gå over til moderne drifts- og sprengningsmetoder. Dette vil imidlertid kunne føre til en betydelig økning av støyplagene for hekkende fuglearter i området. En utvikling av servitutthaverens rådighet vil dermed kunne stride mot formålet om bærekraftig bevaring og vern av naturmangfoldet i nml. § 1. Rådigheten kan også true ivaretagelsen av den aktuelle fuglearten i sitt naturlige utbredelsesområde, noe som strider mot målet om bærekraftig forvaltning og vern av arter i nml. § 5. Anvendelsen av moderne drifts- og sprengningsmetoder vil følgelig ikke være egnet ”til å fremje” naturmangfoldet på stedet, og det kan argumenteres for at servitutthavers rådighetsutøvelse vil være ”urimeleg [...] til skade eller ulempe for den andre”, jf. servl. § 2 første ledd.

Formuleringen ”til å fremje” er forskjellig fra ordlyden i naboloven § 2 og § 3. Likevel kan det vanskelig tenkes at lovgiver har tilsiktet en realitetsforskjell mellom formuleringene i naboloven og servituttløven. Hva som er egnet ”til å fremje” naturmangfoldet på stedet vil etter mitt syn følgelig relatere seg til om partenes rådighet truer eller skader naturmangfoldet, tilsvarende som vurderingene etter naboloven § 2 og § 3.

En servitutthaver ønsker for eksempel å utvide sin ferdselsrett over en eiendom til også å omfatte bilkjøring. Dersom en slik bilkjøring medfører skader eller ulemper for froskene som trekker over veien eller plantene som lever i veikanten, vil rådighetsutøvelsen ikke være egnet ”til å fremje” naturmangfoldet på stedet. Hensynet til ”naturmangfoldet på staden” er følgelig

---

⁹⁴ NOU 2004:28 s. 647.

et argument som taler for at bilkjøringen vil være ”urimeleg [...] til skade eller ulempe for den andre”, jf. servl. § 2 første ledd.

5 Hensynet til ”naturmangfaldet på staden” under partenes avtalefrihet

5.1 Innledning

Det må undersøkes hvilken betydning hensynet til ”naturmangfaldet på staden” får for avtaleinngåelsen mellom parter i et naborettslig eller servitutrettslig forhold der oppfyllelse av avtalen kan berøre ”naturmangfaldet på staden”. Lovenes deklarasjonelle karakter kan få betydning for i hvilken grad hensynet får rettslig vern på disse rettsområdene, jf. punkt 2.4.3 ovenfor. I denne sammenheng må det undersøkes om bestemmelsene i naboloven og servitutloven hjemler en rettslig plikt for partene til å ta hensyn til ”naturmangfaldet på staden” ved avtaleinngåelse.

Eventuelle skader på naturmangfoldet forårsakes først når partene utøver sine rettigheter etter avtalens innhold. Det vil likevel være hensiktsmessig å undersøke om en rettslig plikt oppstår ved selve avtaleinngåelsen, ettersom begrensninger i hva partene kan avtale seg imellom også vil få betydning for partenes rådighetsutøvelse.

Grunnloven § 110 b gir uttrykk for at både private borgere og det offentlige har et generelt forvalteransvar for naturen, jf. ordlyden i første ledd annet punktum: ”Naturens Ressourcer skulle disponeres ud fra en langsiktig og alsidig Betragtning, der ivaretager denne Ret ogsaa for Efterslægten”. I den nye naturmangfoldloven § 6 ble det imidlertid mer spesifikt lovfestet en alminnelig plikt for enhver til å være aktsom og ta hensyn *til naturmangfoldet*. Det må undersøkes om aktsomhetsbestemmelsen i naturmangfoldloven § 6 eventuelt gir hjemmel for at partene i et naborettslig eller servitutrettslig forhold må ta hensyn til ”naturmangfaldet på staden” ved avtaleinngåelse.

5.2 Partenes avtalefrihet og hensynet til ”naturmangfoldet på staden” i naboloven og servituttloven

5.2.1 Medfører lovendringene at partene ved avtaleinngåelse må ta hensyn til ”naturmangfoldet på staden”?

Både naboloven og servituttloven er i utgangspunktet deklarasjonelle lover, jf. henholdsvis naboloven § 1 og servituttloven § 1 andre ledd, jf. også punkt 2.4.3 ovenfor. Dette innebærer at lovene er, med enkelte unntak, bakgrunnsrett som slår inn dersom partenes foreliggende avtaler, annet særlig rettsforhold eller enighet i den konkrete saken ikke løser det aktuelle tvistes spørsmålet. Lovenes deklarasjonelle karakter medfører at partene for eksempel gyldig kan inngå en avtale om å beskjære et tre som er hekkeplass for en spesiell fugleart. Partenes avtalefrihet kan dermed føre til et svakt rettslig vern for naturmangfoldet på stedet. Det må imidlertid undersøkes om nabo- og servituttlovens bestemmelser hjemler en rettslig plikt for partene til å ta hensyn til ”naturmangfoldet på staden” ved avtaleinngåelse.

Utgangspunktet er at partene står fritt til å gyldig inngå avtaler som regulerer det rettslige forholdet dem imellom. En grunneier kan for eksempel inngå avtale med naboeiendommene om at en støyende virksomhet skal kunne fortsette, jf. nabol. § 2, eller at det gamle eiketreet skal hugges ned, jf. nabol. § 3. På servituttrettens område kan for eksempel bonden og grunneieren inngå avtale om en omfattende hugstrett i bjørkeskogen, jf. servl. § 2.

Det er naturlig å forstå lovendringene i naboloven § 2 og § 3 og servituttloven § 2 slik at partene ikke har en rettslig plikt til å ta hensyn til ”naturmangfoldet på staden” ved avtaleinngåelse. Reglens deklarasjonelle karakter innebærer at partene kan gjøre avtaler seg imellom om det de måtte ønske, og lovendringene kan vanskelig forstås slik at introduksjonen av hensynet til naturmangfoldet er ment å legge føringer for partenes avtalefrihet.

Forarbeidene til lovendringene er tause i forhold til om det foreligger en rettslig plikt for partene til å ta hensyn til ”naturmangfoldet på staden” ved avtaleinngåelse. Det kan argumenteres for at dersom lovgivers ønske var å innføre en slik rettslig plikt for partene, ville dette kommet eksplisitt til uttrykk i lovbestemmelsene. En plikt til å ta hensyn til naturmangfoldet på stedet ville lagt store føringer for partenes avtalefrihet, og i mange tilfeller

ville partene heller ikke hatt forutsetninger for å kunne vurdere hensynet til naturmangfold. En rettslig plikt i lovbestemmelsene ville også krevd en avklaring av flere kompliserte spørsmål, for eksempel hvor mye som kan kreves av partene i form av undersøkelser av naturmangfoldet i området, og hvilke konsekvenser det vil få for ”naturmangfoldet på staden” at den avtalte aktiviteten blir satt i verk.

Etter dette må det konkluderes med at verken naboloven § 2 og § 3 eller servituttloven § 2 hjemler en rettslig plikt for partene til å ta hensyn til ”naturmangfoldet på staden” ved avtaleinngåelse.

5.2.2 Hensynets aktualitet i naboloven og servituttloven

Etter systemet i naboloven og servituttloven vil altså hensynet til ”naturmangfoldet på staden” først komme på spissen dersom partene bringer tvisten inn for domstolene og tvisten skal løses på bakgrunn av lovenes deklarasjoniske regler.⁹⁵

Ordlyden i de forskjellige bestemmelsene gir nokså klart anvisning på at der lovens deklarasjoniske regler kommer til anvendelse, *skal* hensynet vurderes og vektlegges av retten. I både nabol. § 2 og servl. § 2 ”skal” hensynet til naturmangfoldet vektlegges i urimelighets- og unødvendighetsvurderingene, og ett av vilkårene i nabol. § 3 for å kunne fjerne eller beskjære et tre at det ”ikkje er nemnande om å gjera” for naturmangfoldet på stedet å ha treet stående på eiendommen.

Hensynet til ”naturmangfoldet på staden” kan følgelig stå sterkere der tvisten blir brakt inn for domstolene, enn i tilfeller hvor partene inngår avtaler seg imellom om naborettslige eller servituttrettslige forhold. Det vil likevel være glidende overganger for når lovenes deklarasjoniske regler kan anvendes som utfyllende bakgrunnsrett ved avtaletolkingen. Dersom partene for eksempel har en avtale som ikke er uttømmende på alle punkter, og det oppstår tvist om avtalens innhold, kan hensynet til ”naturmangfoldet på staden” få anvendelse som en del av den utfyllende bakgrunnsretten.

---

⁹⁵ Reusch, *Norsk Lovkommentar til servituttloven*, note 18A til servituttloven § 2.

Hensynet til naturmangfoldet kan påberopes av partene i en rettstvist, ”men fordi [det biologiske mangfoldet] er en allmenn interesse, kan retten legge vekt på dette uten at dette er påberopt særskilt av partene i saken, og retten vil også selv kunne innhente bevis og opplysninger av betydning for vurderingen”.⁹⁶ Dette innebærer at retten av eget tiltak kan vektlegge hensynet til ”naturmangfoldet på staden” i en rettslig vurdering av tvisteforholdet etter naboloven eller servituttloven.

Partene prosederer for eksempel på uenighet om tolkingen av en relativt detaljert avtale om servituttbruken. Imidlertid vil avtalens innhold og utforming uavhengig av partenes uenighet kunne ut i skade på naturmangfoldet. I slike tilfeller kan det argumenteres for at retten kan anvende hensynet til ”naturmangfoldet på staden” som et moment i helhetsvurderingen av hvordan avtalen skal forstås, og da for eksempel slik at hensynet kan begrunne rettens valg om å anvende det tolkingsalternativet som vil forårsake minst skade på naturmangfoldet.

Der retten av eget tiltak vektlegger hensynet til ”naturmangfoldet på staden”, er det viktig at partene av hensyn til kontradiksjonsprinsippet får anledning til å uttale seg om de faktiske forhold som vurderingen av naturmangfoldet skal bygge på, jf. tvisteloven av 17. juni 2005 nr. 90 § 11-1 (3) og § 11-3.

5.3 Aktsomhetsplikten betydning for partenes avtalefrihet

5.3.1 Hvem retter aktsomhetsplikten seg mot?

Naturmangfoldloven § 6 slår fast at ”[e]nhver skal opptre aktsomt og gjøre det som er rimelig for å unngå skade på naturmangfoldet i strid med målene i §§ 4 og 5”. Etter bestemmelsens ordlyd retter den alminnelige aktsomhetsplikten overfor naturmangfoldet seg mot ”enhver”. Plikten gjelder for private, både enkeltpersoner og virksomheter, og for det offentlige.⁹⁷ Aktsomhetsplikten vil dermed også gjelde for parter som inngår avtaler om naboettslige eller servituttrettslige forhold.

---

⁹⁶ Jf. NOU 2004:28 s. 646.

⁹⁷ NOU 2004:28 s. 580.

Om begge partene har opptrådt uaktsomt eller kun én av dem, vil være et erstatningsrettslig spørsmål som må løses etter naturmangfoldloven § 74 eller etter alminnelige erstatningsregler. Spørsmålet utdypes ikke nærmere her.

Naturmangfoldloven § 6 gir følgelig en lovhjemmel for at partene i et naborettslig eller servituttrettslig forhold, ved avtaleinngåelsen må ta hensyn til hvilke konsekvenser en realisering av avtalens innhold vil kunne få for naturmangfoldet på stedet.

5.3.2 Aktsomhetsplikten innhold

Etter dette er det interessant å undersøke nærmere hva som er innholdet i aktsomhetsplikten etter naturmangfoldloven § 6. Dette er viktig for å kunne trekke grensene for hva som kreves av enkeltpersoner, med tanke på kunnskap om naturen, undersøkelser i området og lignende, før naborettslige eller servituttrettslige avtaler blir inngått.

Ikke enhver skade på naturmangfoldet skal eller kan unngås; for eksempel vil man med vanlig ferdsel i terrenget trække ned en rekke små planter og dyr. Slik helt alminnelig lovlig aktivitet er etter forarbeidene ikke ment å rammes av aktsomhetsplikten.⁹⁸ Aktsomhetsplikten knytter seg mer spesifikt til forvaltningsmålene for naturtyper og økosystemer i nml. § 4 og til forvaltningsmål for arter i nml. § 5. Realisering av en avtale om omgjøring av sti i terrenget til en asfaltert bilvei slik at hyttefolk skal kunne kjøre helt frem til hyttene sine, vil kunne bli vurdert som å være i strid med en aktsomhetsplikt for partene, ettersom en slik bilvei kan skade naturtypen eller mangfoldet av arter på stedet.

Utgangspunktet for vurderingen av innholdet i aktsomhetsplikten, er følgelig at den enkelte borger har et ansvar for å bidra, etter evne, til den samlede forvaltningen av naturmangfoldet slik at målene i nml. §§ 4 og 5 kan nås.⁹⁹

5.3.2.1 Aktsom oppreden

Ordlyden i naturmangfoldloven § 6 tilsier at aktsomhetsplikten bygger på to sentrale elementer som må ses i sammenheng. For det første er det et krav at "[e]nhver må oppre

---

⁹⁸ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 377.

⁹⁹ Ibid s. 377.

aktsomt”. Det andre elementet i aktsomhetsplikten er at den enkelte skal gjøre det som er rimelig for å unngå skade på naturmangfoldet, jf. ordlyden i nml. § 6 ”[e]nhver skal] gjøre det som er rimelig for å unngå skade på naturmangfoldet i strid med målene i §§ 4 og 5”.

Det må først undersøkes hva som er det nærmere innholdet i kravet til at ”[e]nhver må opptre aktsomt”. Etter forarbeidene vil plikten til å opptre aktsomt innebære en plikt til å søke å gjøre seg kjent med hvilke naturverdier som kan bli skadelidende.¹⁰⁰ Dette er en forutsetning for effektiviteten av aktsomhetsplikten, ettersom kunnskap om naturmangfoldet på stedet vil være nødvendig for bevisst å kunne ta hensyn.

Det vil imidlertid være grenser for hva man kan forvente at privatpersoner på selvstendig grunnlag kan tilegne seg av kunnskap om biologisk mangfold. Myndighetene har en viktig oppgave med å informere publikum om miljøforhold og miljøtrusler, og legge til rette for at slik informasjon er lett tilgjengelig, jf. også prinsippet om borgernes rett til miljøinformasjon som er hjemlet i Grunnloven § 110 b andre ledd.

Aktsomhetsplikten i nml. § 6 innebærer et krav om økt bevissthet overfor naturen. Når myndighetene legger til rette for at informasjon om naturmangfoldet er lett tilgjengelig, bør det kunne forventes en viss innsats av privatpersoner for å gjøre seg kjent med denne typen informasjon.¹⁰¹ Dersom grunneieren ønsker å inngå en avtale med naboene om å opprette et støyende sagbruk på eiendommen, må det stilles krav om at partene søker å gjøre seg kjent med informasjon om for eksempel truede arter som hekker i området og som kan bli forstyrret av støyen. Likeledes plikter privatpersoner ved avtale om nedhugging av et tre å søke å gjøre seg kjent med informasjon om treetypen er fredet eller om treet er reirplass for en sjelden fugleart.

Det må videre undersøkes hva det innebærer at den enkelte skal gjøre det som er rimelig for å unngå skade på naturmangfoldet. Aktsomhetsplikten kan medføre at partene må avstå fra eller modifisere en atferd som ellers ville bli valgt, og her kommer rimelighetsvurderingen inn.¹⁰²

---

¹⁰⁰ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 377.

¹⁰¹ Ibid s. 377.

¹⁰² Backer s. 81.

Hva som er rimelig vil bero på en helhetlig vurdering av den enkeltes forutsetninger og forholdene i den konkrete situasjonen.¹⁰³

I følge forarbeidene må det særlig vektlegges ”hvilken type virksomhet det er tale om, hvor berettiget nytteformål virksomheten har, omfanget av virksomheten, hvor stort skadepotensialet er, om det er store kostnader knyttet til å ta hensyn til naturverdiene og om skaden er nødvendig eller om vedkommende lett kunne ha nådd sitt mål på annen måte”.¹⁰⁴

Hvis man igjen tar eksemplet med grunneieren som ønsker å drive et sagbruk på sin eiendom, så vil det i rimelighetsvurderingen være relevant at sagbruket er en virksomhet som i utgangspunktet medfører mye støy. Imidlertid vil støynivået ofte stå i sammenheng med virksomhetens omfang, og i den forbindelse vil det ha betydning om sagbruket er til et begrenset privat formål eller til næringsformål. Kostnadene til støyisolasjon og/eller til dyre tekniske arbeidsredskaper, vil være et moment som ofte må måles opp mot hvor stort skadepotensialet av virksomheten er. Det kan være rimelig at grunneier må investere i et dyrt, men mer stillegående teknisk utstyr dersom skadepotensialet er stort. Det må også vurderes om grunneieren lett kunne ha plassert sagbruket på en annen del av eiendommen hvor naturmangfoldet ikke ville bli skadelidende. Videre må det vektlegges hvor god og tilgjengelig informasjon myndighetene har gitt. Dersom det foreligger veiledning fra myndighetene og man handler i tråd med denne, må man kunne stole på at aktsomhetsplikten er oppfylt.

Det vil ha betydning for aktsomhetsplikten om virksomheten eller tiltaket berører direkte truet eller sårbar natur. I naturmangfoldloven § 53 første ledd blir det slått fast at ved utøvelse av aktsomhetsplikten etter nml. § 6 ”skal det tas særskilt hensyn til forekomster av utvalgte naturtyper for å unngå forringelse av naturtypens utbredelse og forekomstenes økologiske tilstand”. Etter forarbeidene forutsetter plikten at ”enhver etter beste evne gjør seg kjent med hva som er utvalgte naturtyper, og om de berøres av egne aktiviteter”.¹⁰⁵ En ”naturtype” blir definert som en ”ensartet type natur som omfatter alle levende organismer og de miljøfaktorene som virker der, eller spesielle typer naturforekomster som dammer,

---

¹⁰³ Bugge, *Norsk Lovkommentar til naturmangfoldloven*, note 31 til naturmangfoldloven § 6.

¹⁰⁴ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 377.

¹⁰⁵ Ibid s. 433-434.

åkerholmer eller lignende, samt spesielle typer geologiske forekomster”, jf. nml. § 3 bokstav j.

Grunneieren må for eksempel ta hensyn til at det står et gammelt hult eiketre eller en kalklindeskog på eiendommen sin. I følge hjemmesidene til Direktoratet for naturforvaltning er dette ”utvalgte naturtyper” som er sjeldne i seg selv, men de kan også huse store ansamlinger av sjeldne og truede arter, både av sopp, lav og insekter.¹⁰⁶ En bevaring av disse naturtypene vil samsvare godt med forvaltningsmålene for naturtyper og for arter som er gitt i nml. §§ 4 og 5.

5.3.3 Betydningen for avtalefriheten

Momentene som skal vektlegges i den helhetlige vurderingen av aktsomhetsplikten og hva enhver rimelig må gjøre for å unngå skade på naturmangfoldet, samsvarer til en viss grad med momentene i de rettslige vurderingene i naboloven § 2 og § 3 og servituttloven § 2. I de sistnevnte bestemmelsene blir vurderingen mer knyttet opp til skadene eller ulempene aktiviteten, treet eller utnyttelsen av servituttten får for enkeltpersoner eller en avgrenset gruppe, men hensynet til ”naturmangfoldet på staden” er likevel et moment i helhetsvurderingen av tålegrensen. Både etter nml. § 6 og nabol. § 2 kan det for eksempel kreves at grunneieren som ønsker å starte en virksomhet investerer i det beste tekniske utstyret tilgjengelig på markedet slik at skadene på naturmangfoldet blir minimale.

Naturmangfoldloven § 6 gir hjemmel for at ”enhver” har en rettslig plikt til å ta hensyn til naturmangfoldet og gjøre det som er rimelig for å unngå skade på naturmangfoldet. Denne aktsomhetsplikten vil derfor også rette seg mot parter som inngår avtaler om nabo rettslige eller servituttrettslige forhold. Aktsomhetsplikten stiller visse, og ofte strenge, krav til privatpersoner, noe som er nødvendig for at bestemmelsen skal være effektiv, og for at formålet om å bevare naturmangfoldet skal opprettholdes, jf. nml. § 1. Den rettslige vurderingen i nml. § 6 skal likevel knyttes opp mot personenes forutsetninger og forholdene i den konkrete situasjonen, og det kreves at myndighetene skal gi lett tilgjengelig informasjon til publikum om naturmangfoldet.

---

¹⁰⁶ www.dirnat.no. Jf. også www.artsdatabanken.no.

Endelig er det uttalt i forarbeidene at nml. § 6 også er ment å virke som ”et selvstendig rettsgrunnlag”.¹⁰⁷ Dette innebærer at det er knyttet rettsvirkninger til brudd på aktsomhetsplikten. Rettsvirkningene fremgår av naturmangfoldloven kap. IX om håndheving og sanksjoner, hvor særlig § 69 om retting og avbøtende tiltak og § 74 om miljøerstatning til staten er sentrale sanksjonsbestemmelser.

6 Avslutning

Det er i utgangspunktet vanskelig å fastsette den nærmere betydningen av integreringen av hensynet til ”naturmangfoldet på staden” i sentrale vurderinger etter naboloven og servituttloven. Introduksjonen av hensynet vil etter mitt syn ha en viktig symbolfunksjon på privatrettens område. De aktuelle lovendringene i naboloven § 2 og § 3 og servituttloven § 2 gir et signal til privatpersoner, næringsdrivende, advokater, domstoler og andre om at lovgiver legger betydelig vekt på hensynet til bevaring av naturmangfoldet. Det kan argumenteres for at lovgiver, i lys av miljøvernbestemmelsen i Grunnloven § 110 b og den nye naturmangfoldloven, har ansett det som viktig å fokusere på vern av naturmangfold også i slike privatrettslige lover som kan påvirke bruk og utnyttelse av biologiske ressurser.

Introduksjonen av hensynet kan føre til en større bevisstgjøring av hvilke konsekvenser partenes rådighetsutøvelse etter naboloven eller servituttloven vil få for naturmangfoldet på stedet. På denne måten kan en vektlegging av hensynet ”til naturmangfoldet på staden” også bidra til å styrke borgernes rett til ”et Milieu som sikrer Sundhed og til en Natur hvis Produktionsævine og Mangfold bevares”, jf. Grunnloven § 110 b første ledd første punktum.

Det er viktig å påpeke at hensynet til ”naturmangfoldet på staden” kun er ett av flere momenter som skal vektlegges og veies mot hverandre i en konkret og skjønnsmessig helhetsvurdering. Hensynet kan følgelig bli tillagt varierende vekt av domstolene i konkrete tvister etter naboloven og servituttloven. Videre medfører lovenes deklatoriske karakter at partene ikke har plikt til å ta hensyn til ”naturmangfoldet på staden” ved avtaleinngåelse. En slik rettslig plikt må hjemles i aktsomhetsbestemmelsen i naturmangfoldloven § 6.

---

¹⁰⁷ Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 88.

Integreringen av hensynet til ”naturmangfaldet på staden” i rettslige vurderinger etter naboloven § 2 og § 3 og servituttløven § 2 er etter mitt syn et viktig steg i retning av en økt fokusering på vern og bevaring av naturens mangfold på privatrettens område. Det vil nå gjenstå å se hvordan hensynet til ”naturmangfaldet på staden” blir nærmere tolket i rettspraksis og juridisk teori.

Litteraturliste

Litteratur

Bøker

- Backer Inge Lorange Backer: *Naturmangfoldloven, Kommentartutgave*, Universitetsforlaget, Oslo 2010
- Bugge Hans Christian Bugge: *Lærebok i miljøforvaltningsrett*, 2. utgave, Universitetsforlaget, Oslo 2009
- Falkanger m.fl. Thor Falkanger, Aage Thor Falkanger: *Tingsrett*, 6. utgave, Universitetsforlaget, Oslo 2007

Artikler

- Askeland Bjarte Askeland: "Uturvanderegelen" i nabol. § 2 første ledd (Jussens Venner 1996 s. 326)
- Fauchald Ole Kristian Fauchald: *Forfatning og miljøvern – en analyse av grunnlovens § 110 b* (Tidsskrift for rettsvitenskap 2007 s. 1)

Rapporter

- Verdenskommisjonen for miljø og utvikling: *Vår felles framtid*, norsk utgave, Tiden norsk forlag 1987, 7. opplag 1991

Erklæringer

- Rio Declaration on Environment and Development,
<http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-1annex1.htm>

Digital tilgang

Bugge Hans Christian Bugge: *Norsk Lovkommentar til naturmangfoldloven*,
www.rettsdata.no

Reusch Marianne Reusch: *Norsk Lovkommentar til servituttloven*,
www.rettsdata.no

Lover

LOV-1814-05-17 Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen paa
Eidsvold den 17de Mai 1814 (Grunnloven – grl.)

LOV-1917-12-14-17 Lov om vasdragsreguleringer
(vassdragsreguleringsloven – vdrregll.)

LOV-1961-06-16-15 Lov om rettshøve mellom grannar
(grannelova/naboloven – gl./nabol.)

LOV-1968-11-29 Lov um særlege råderettar over framand eigedom
(servituttlova – servl.)

LOV-1981-03-13-16 Lov om vern mot forurensninger og om avfall
(forurensningsloven – forurl.)

LOV-1996-11-29-72 Lov om petroleumsvirksomhet (petroleumsloven – petrol.)

LOV-2002-06-21-34 Lov om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven – fbkjl.)

LOV-2005-06-17-90 Lov om mekling og rettergang i sivile tvister
(tvisteloven – tvl.)

LOV-2009-06-19-100 Lov om forvaltning av naturens mangfold
(naturmangfoldloven – nml.)

Konvensjoner

FN-konvensjonen om biologisk mangfold. *Overenskomster med fremmede stater 1993*, utgitt av Det Kgl. Utenriksdepartementet.

Den europeiske landskapskonvensjon. *Overenskomster med fremmede stater 2004 I*, utgitt av Det Kgl. Utenriksdepartementet.

Forarbeider

St.prp. nr. 56 (1992-1993) Om samtykke til ratifikasjon av en konvensjon om biologisk mangfold av 22. mai 1992

Innst. S. nr. 163 (1991-1992) Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen angående forslag fra Einar Førde og Liv Aasen til ny § 110 b, § 103, § 94 eller § 112 i Grunnloven. (Vern av miljøet.)

Innst. S. nr. 168 (1992-1993) Innstilling fra kommunal- og miljøvernkomiteen om samtykke til ratifikasjon av en konvensjon om biologisk mangfold av 22. mai 1992

Innst. O nr. 69 (2001-2002) Innstilling fra justiskomiteen om lov om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven)

NUT-1957-3 Rådsegn 2 Om eiedomsretten i grannehøve

NUT-1960-1 Rådsegn 5 Om særlege råderettar over framand eigedom

NOU 2004:28 Lov om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold (Naturmangfoldloven)

Ot.prp. nr. 24 (1960-1961) Om lov om rettshøve mellom grannar

Ot.prp. nr. 8 (1967-1968) Om lov om servituttar

Ot.prp. nr. 33 (1988-1989) Om lov om endringer i lov 13 mars 1981 nr 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven) m.v (Erstatningsansvar ved forurensningsskade)

Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) Om lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)

Rettspraksis

Høyesterett

Rt-1993-528 (Lunner Pukkverk)

Rt-2006-179 (Støvlettdommen)

Lagmannsrettene

LB-2007-142466

Tingrettene

Dom avsagt 04.01.2011, saksnr. 10-021353TVI-LIST

Nettsider

www.dirnat.no

www.artsdatabanken.no